

Art. 6. Wydane przed wejściem w życie ustawy dokumenty „Prawo wykonywania zawodu lekarza stomatologa” i „Ograniczone prawo wykonywania zawodu lekarza stomatologa” są równoważne z dokumentami „Prawo wykonywania zawodu lekarza dentysty” i „Ograniczone prawo wykonywania zawodu lekarza dentysty”.

Art. 7. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, z tym że przepisy art. 1 pkt 1—7, 9, 10, 11 lit. a, pkt 12, 14 i 15 oraz art. 2—6 stosuje się z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *A. Kwaśniewski*

846

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ I SPORTU

z dnia 10 kwietnia 2003 r.

zmieniające rozporządzenie w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów

Na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 10 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329, z późn. zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. W rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 sierpnia 2001 r. w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów (Dz. U. Nr 92, poz. 1020) załącznik nr 3 otrzymuje brzmienie określone w załączniku do niniejszego rozporządzenia.

§ 2. Osoby, które w sesji wiosennej w roku szkolnym 2001/2002:

- 1) nie zdały egzaminu maturalnego z określonego przedmiotu lub przedmiotów albo przerwały egzamin maturalny,
- 2) zdały egzamin maturalny i chcą podwyższyć wynik tego egzaminu z danego przedmiotu lub przedmiotów lub chcą zdawać dodatkowe przedmioty wybrane,
- 3) zadeklarowały chęć zdawania egzaminu maturalnego w tej sesji, lecz z przyczyn losowych bądź zdrowotnych nie przystąpiły do tego egzaminu,

i które do sesji zimowej w roku szkolnym 2004/2005 włącznie przystąpią albo ponownie przystąpią do egzaminu maturalnego, zdają ten egzamin według standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminu maturalnego, obowiązujących w sesji wiosennej w roku szkolnym 2001/2002.

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Minister Edukacji Narodowej i Sportu: *K. Łybacka*

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1996 r. Nr 106, poz. 496, z 1997 r. Nr 28, poz. 153 i Nr 141, poz. 943, z 1998 r. Nr 117, poz. 759 i Nr 162, poz. 1126, z 2000 r. Nr 12, poz. 136, Nr 19, poz. 239, Nr 48, poz. 550, Nr 104, poz. 1104, Nr 120, poz. 1268 i Nr 122, poz. 1320, z 2001 r. Nr 111, poz. 1194 i Nr 144, poz. 1615, z 2002 r. Nr 41, poz. 362, Nr 113, poz. 984, Nr 141, poz. 1185 i Nr 200, poz. 1683 oraz z 2003 r. Nr 6, poz. 65.

Załącznik do rozporządzenia Ministra Edukacji
Narodowej i Sportu z dnia 10 kwietnia 2003 r.
(poz. 846)

STANDARDY WYMAGAŃ BĘDĄCE PODSTAWĄ PRZEPROWADZANIA EGZAMINU MATURALNEGO

JĘZYK POLSKI

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający wie, zna i rozumie:*

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE WIEDZY O JĘZYKU	
1) co to jest znak i jakie są rodzaje znaków: a) zna typy znaków (np. ikonograficzne, językowe), b) wie, co to znaczy, że określony zbiór znaków jest systemem, c) rozumie istotę języka jako dwuklasowego systemu znaków, 2) jakie są podsystemy języka: a) zna podsystem fonetyczny, leksykalny i gramatyczny; wie, co to wyraz, a co forma wyrazowa, b) zna podstawowe pojęcia leksykalne, słowotwórcze, fleksyjne, składniowe, to znaczy zna podstawy gramatyki języka polskiego, 3) na czym polega bogactwo leksykalne i frazeologiczne polszczyzny i jak je pomnażać środkami rodzimymi: a) zna pojęcia synonimii, antonimii, polisemii, homonimii leksykalnej, b) zna podstawowe procesy słowotwórcze polszczyzny, c) zna definicję i rozróżnia typy frazeologizmów, d) zna pojęcie neosemantyzacji, 4) co to znaczy mówić i pisać poprawnie: a) zna pojęcie kultury języka, normy językowej i błędu językowego, b) zna podstawowe typy błędów językowych (błędy wymowy, odmiany, składniowe, leksykalne, znaczeniowe, frazeologiczne, stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne), 5) czym różni się polszczyzna mówiona od pisanej, czyli zna podstawowe cechy obu typów języka, wynikające z różnic sytuacji komunikacyjnej, 6) na czym polega społeczne i terytorialne zróżnicowanie polszczyzny: a) zna pojęcie dialektu ludowego i gwary ludowej, b) wie, co to są gwary środowiskowe i zawodowe, c) zna pojęcie regionalizmu językowego, 7) jakie są style współczesnej polszczyzny: a) zna pojęcie stylu językowego, a także stylów artystycznych i użytkowych, b) zna podstawowe cechy stylów pisanych (urzędowego, dziennikarskiego, publicystycznego, naukowego) i mówionych (monologowego, dialogowego), 8) co to jest stylizacja językowa i jakie są podstawowe typy stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja tekstu), 9) co to jest akt mowy i jakie są rodzaje aktów mowy; wie o składnikach aktu mowy, o jego sensie dosłownym i intencjonalnym,	jak na poziomie podstawowym oraz: 1) co to jest stylizacja biblijna, 2) na czym polega funkcja kreatywna i funkcja fatyczna tekstu, 3) na czym polega retoryczna organizacja tekstu, okres retoryczny, 4) jakie są podstawowe cechy języka poszczególnych epok literackich

<p>10) jakie są podstawowe funkcje tekstów językowych; zna funkcję komunikacyjną, impresywną, ekspresywną i poetycką tekstu,</p> <p>11) na czym polega umiejętność przekonywania; co to są zabiegi perswazyjne i nieuczciwe używanie języka:</p> <p>a) zna pojęcia perswazji językowej i manipulacji oraz etyki językowej,</p> <p>b) zna językowe środki wykorzystywane w tych zabiegach,</p> <p>12) na czym polega umiejętność publicznego zabierania głosu oraz zna podstawowe pojęcia retoryczne: pytanie retoryczne, elipsę, metaforę,</p> <p>13) jak sprawnie posługiwać się polszczyzną w zależności od sytuacji komunikacyjnej:</p> <p>a) zna zasadę stosowności wypowiedzi,</p> <p>b) wie, kiedy posługiwać się językowymi odmianami oficjalnymi, a kiedy nieoficjalnymi,</p> <p>14) na czym polega językowy savoir-vivre, czyli zna sposoby zwracania się do innych, zasady grzeczności, np. w dyskusji, w korespondencji,</p> <p>15) jakie były najważniejsze procesy językowe w historii języka i jakie ślady pozostawiły one we współczesnej polszczyźnie (podstawowe procesy fonetyczne, a także leksykalne - rozwój znaczeniowy wyrazów, zapożyczenia),</p> <p>16) jakie są językowe rezultaty kontaktów polszczyzny z innymi językami, dawniej i dziś:</p> <p>a) wie, z jakich języków polszczyzna przede wszystkim zapożyczała środki językowe,</p> <p>b) zna pojęcia zapożyczenia leksykalnego i kalki językowej (znaczeniowej i strukturalnej),</p> <p>17) co to znaczy, że język jest wartością, czyli wie, co to jest wartość sama w sobie (autoteliczna) i wartość użytkowa języka (język jako narzędzie)</p>	
W ZAKRESIE WIEDZY O LITERATURZE I KULTURZE	
<p>18) utwory literackie i inne teksty kultury, wskazane w podstawie programowej dla zakresu podstawowego, ważne dla poczucia tożsamości narodowej i przynależności do wspólnoty europejskiej i światowej,</p> <p>19) podstawowe tematy, motywy i wątki, występujące w utworach literackich i innych tekstach kultury,</p> <p>20) podstawowe wyróżniki utworu literackiego oraz właściwości różnych rodzajów i gatunków literackich, konwencji stylistycznych i tradycji literackich,</p> <p>21) podstawowe pojęcia z zakresu poetyki (wersyfikacja, kompozycja, stylistyka, genologia), teorii literatury i historii literatury, np. konwencja literacka, prąd artystyczny, rodzaj i gatunek literacki; temat, wątek, motyw, styl,</p> <p>22) podstawowe procedury analizy utworu literackiego, np. odnalezienie dominanty kompozycyjnej; rozpoznanie konwencji rodzaju i gatunku literackiego, określenie nadawcy i odbiorcy, konwencji estetycznej i stylistycznej, rozpoznanie przesłania ideowego dzieła,</p> <p>23) podstawowe kategorie estetyczne: komizm, tragizm, patos, ironia oraz ich funkcje – w zakresie niezbędnym do zrozumienia czytanych utworów,</p> <p>24) style w sztuce, ich cechy i związek z kulturą epoki,</p> <p>25) pojęcie tradycji literackiej i podstawowe wyznaczniki różnych tradycji (staropolskiej i oświeceniowej; romantycznej i pozytywistycznej; młodopolskiej i awangardowej),</p> <p>26) cechy kodów komunikacyjnych sztuk innych niż literatura, np. teatru, filmu, malarstwa,</p> <p>27) zjawiska kultury dawnej i współczesnej – ważne dla zrozumienia czytanych utworów,</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <p>5) teksty wskazane w podstawie programowej dla zakresu rozszerzonego i poznane w trakcie lektury własnej,</p> <p>6) toposy i motywy ważne dla kultury śródziemnomorskiej,</p> <p>7) przemiany w obrębie najważniejszych gatunków literackich (np. dramatu jako gatunku, eposu, powieści, sonetu, pieśni, hymnu, trenu i innych gatunków lirycznych),</p> <p>8) związki rodzajów i gatunków literackich z prądami artystycznymi (np. wiąże satyrę i bajkę z klasycystycznym, a sielanekę – z sentymentalnym nurtem oświecenia),</p> <p>9) wykładniki artystyczne komizmu, tragizmu, patosu, ironii oraz groteski – w zakresie niezbędnym do zrozumienia czytanych utworów,</p> <p>10) pojęcie dziedzictwa kulturowego,</p> <p>11) określenie „postmodernizm”,</p>

28) podstawowe konteksty interpretacyjne poznanych utworów, rozumie rolę kontekstu w odczytywaniu utworu,	12) wartości niesione przez różne tradycje literackie i kierunki filozoficzne,
29) pojęcia: kultura wysoka, masowa, elitarna, kultura pop, arcydzieło, kicz,	13) związek między dominującą funkcją językową tekstu i jego formą oraz gatunkiem,
30) wpływ środków masowego przekazu (prasy, radia, telewizji, Internetu) na przemiany w kulturze współczesnej,	14) związki zachodzące między różnymi warstwami utworu literackiego
31) wartości narodowe i związane z własnym dziedzictwem kulturowym (np. patriotyzm, ojczyzna, mała ojczyzna, naród, społeczeństwo); wartości stanowiące dorobek cywilizacji śródziemnomorskiej	
W ZAKRESIE REDAGOWANIA TEKSTÓW	
32) jakie są zasady kompozycji dłuższych wypowiedzi pisemnych i ustnych,	jak na poziomie podstawowym oraz:
33) jakie są zasady przekształcania tekstu pisanego, np. zasady streszczania, skracania i rozwijania tekstu oraz zasady cytowania,	15) jakie są podstawowe cechy eseju i tekstu naukowego; zna cechy językowe i formalne wymienionych gatunków piśmiennictwa
34) jakie są podstawowe zasady tworzenia takich tekstów, jak interpretacja utworu literackiego, rozprawka, referat, recenzja; zna cechy językowe i formalne wymienionych gatunków piśmiennictwa,	
35) na czym polega praca redakcyjna nad tekstem (kolejność podawania informacji, adiustacja tekstu, tworzenie tytułów, wyróżnienia techniczne),	
36) jakie są podstawowe cechy tekstu popularnonaukowego	

*Określenie „wie i rozumie” należy odnieść do standardów wymagań z zakresu wiedzy o języku i redagowania tekstów; określenie „zna i rozumie” należy odnieść do standardów wymagań z zakresu wiedzy o literaturze i kulturze.

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający potrafi:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE ODBIORU TEKSTÓW KULTURY	
1) rozpoznać różne rodzaje znaków w prezentowanych wytworach kultury; rozpoznać, co jest, a co nie jest systemem znaków; wskazać w przedstawionym materiale (na obrazie, rycinie, w tekście, fragmencie filmu) znaki różnego rodzaju,	jak na poziomie podstawowym
2) wskazać w tekście określone formy fleksyjne i połączenia wyrazowe: rozpoznać formy fleksyjne wyrazów różnych części mowy, rozpoznać i nazwać podstawowe związki składniowe,	
3) rozpoznać wieloznaczność słowa i odróżnić ją od homonimiczności form; pokazać poprawne i manipulacyjne posługiwanie się wyrazami wieloznacznymi,	
4) wyróżnić w tekście związki frazeologiczne i odczytać ich znaczenia,	
5) odczytać dosłowne i metaforyczne znaczenia wyrazów,	
6) odróżnić tekst językowo poprawny od niepoprawnego,	
7) wskazać istotne cechy języka mówionego i pisanego oraz rozpoznać (według określonych cech), czy dany tekst jest mówiony, czy pisany,	
8) wskazać i rozpoznać w tekście elementy gwar terytorialnych, zawodowych i środowiskowych,	
9) wskazać podstawowe cechy językowe poszczególnych stylów; rozpoznać (według określonych cech), w jakim stylu pisany jest wskazany fragment,	
10) wskazać w tekście stylizację; rozpoznać typ stylizacji,	
11) odróżnić intencje aktu mowy, np. rozkaz od prośby, pytanie od stwierdzenia; wydobyć ukryte cechy aktu mowy; dostrzec ironię, sarkazm, prowokację w tekście wypowiedzi,	
12) rozpoznać funkcje określonych tekstów i wskazać środki językowe służące tym funkcjom,	

<p>13) rozpoznać w tekście językowe środki perswazji i manipulacji: odróżnić środki etyczne od nieetycznych, szczerść od nieszczerości wypowiedzi, pokazać określone środki perswazji językowej, wskazać tekst zawierający manipulację językową, odróżnić zdania o faktach od zdań będących interpretacją faktów,</p> <p>14) we współczesnej polszczyźnie wskazać ślady procesów dawnych; wskazać typy zmian znaczeniowych w wyrazach, np. uabstrakcyjnienie, uogólnienie, zmiana nacechowania,</p> <p>15) rozpoznać w tekście wyrazy zapożyczone i podać ich polskie odpowiedniki,</p> <p>16) wskazać konsekwencje nadmiernego zapożyczenia do współczesnej polszczyzny elementów angloamerykańskich</p>	
<p>W tekstach publicystycznych i popularnonaukowych:</p>	
<p>17) odczytać sens fragmentów (zdań, grupy zdań, akapitu),</p> <p>18) wyodrębnić tezę (główną myśl) całego tekstu, wykorzystane w nim argumenty i sformułowane wnioski,</p> <p>19) rozpoznać zasadę kompozycyjną tekstu i jej funkcję,</p> <p>20) rozpoznać i określić typ nadawcy i typ adresata tekstu,</p> <p>21) nazwać funkcję tekstu,</p> <p>22) rozpoznać charakterystyczne cechy stylu i języka tekstu, nazwać środki językowe i ich funkcję w tekście,</p> <p>23) rozpoznać cechy gatunkowe tekstu,</p> <p>24) odtworzyć informacje sformułowane wprost, przetworzyć informacje, np. porządkować i hierarchizować, stosować do rozwiązania problemu, wskazać przyczyny i skutki, oddzielić informacje od opinii</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz w tekstach naukowych (np. filozoficznych, teoretycznoliterackich i językoznawczych)</p>
<p>W tekstach literackich:</p>	
<p>25) rozpoznać tematy, wątki, motywy,</p> <p>26) rozpoznać nadawcę i odbiorcę oraz bohatera i sposoby jego kreowania w utworze,</p> <p>27) określić podstawowe wyznaczniki poetyki utworu (z zakresu wersyfikacji, stylistyki, kompozycji, genologii),</p> <p>28) odczytać treści dosłowne i ukryte utworu,</p> <p>29) wykorzystać w odczytaniu sensu utworu miejsca znaczące (tytuł, puentę, kompozycję, słowa-klucze),</p> <p>30) rozpoznać w tekście językowe środki artystycznego wyrazu,</p> <p>31) dostrzegać najistotniejsze zagadnienia utworu, stawiać hipotezy, problematyzować odczytanie tekstu,</p> <p>32) wskazać różnice między fikcją literacką i prawdą historyczną,</p> <p>33) rozpoznać aluzje literackie, znaki i symbole kulturowe, np. biblijne, antyczne, romantyczne,</p> <p>34) wskazać podstawowe konteksty utworu i wykorzystać je w interpretacji,</p> <p>35) rozpoznać przybliżony czas powstania utworu,</p> <p>36) rozpoznać konwencję literacką utworu,</p> <p>37) rozpoznać styl utworu, np. wiersza renesansowego, barokowego, klasycystycznego, romantycznego,</p> <p>38) rozpoznać cechy gatunkowe analizowanego utworu,</p> <p>39) rozpoznać parafrazę, parodię, trawestację,</p> <p>40) dostrzec cechy wspólne i różne wskazanych utworów,</p> <p>41) dostrzec związki między utworem literackim i innymi dziełami sztuki,</p> <p>42) dostrzec w utworze wartości charakterystyczne dla epoki,</p> <p>43) rozpoznać powiązania utworów z historią Polski i Europy (tradycją narodową, europejską),</p> <p>44) dostrzec etyczne i estetyczne wartości utworu literackiego,</p> <p>45) dostrzec wartości uniwersalne i narodowe,</p> <p>46) rozpoznać funkcję utworu, np. dydaktyczną, kompensacyjną, formacyjną,</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) rozpoznać funkcję występujących w utworze tematów, toposów, motywów, 2) wskazać funkcję (ideową i kompozycyjną) aluzji literackiej, znaku kulturowego, np. biblijnego, antycznego, 3) wskazać związki między różnymi warstwami utworu, 4) podporządkować odczytanie utworu wybranej metodologii, 5) dostrzec związki utworu literackiego z kulturą i filozofią epoki, 6) rozpoznać znaki tradycji, np. judaistycznej, antycznej, chrześcijańskiej, staropolskiej, 7) wskazać tradycję literacką, 8) dostrzec przemiany gatunku literackiego, 9) wskazać środki językowe, decydujące o swoistości wypowiedzi indywidualnej, 10) rozpoznać charakterystyczne dla danej epoki cechy języka i stylu czytanych utworów, 11) dostrzec strukturę artystyczną utworu, 12) rozpoznać podstawowe wyróżniki kodu innych niż

47) odróżnić osobiste sądy związane z odbiorem utworu od sądów utrwalonych w tradycji	literackie dziedzin sztuki - w zakresie niezbędnym do odbioru dzieł, np. plastycznych, teatralnych, filmowych
---	---

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający potrafi:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE TWORZENIA TEKSTU WŁASNEGO	
<ol style="list-style-type: none"> 1) poprawnie mówić i pisać, ze świadomością tego, dlaczego tak właśnie to robi, 2) wypowiadać się ze świadomością intencji swojej wypowiedzi: dobrać odpowiednie środki leksykalne, np. synonimy, antonimy; poprawnie posługiwać się związkami frazeologicznymi, 3) napisać tekst w określonym stylu, 4) skonstruować tekst mający przekonać kogoś do czegoś, stosując określone środki perswazji językowej, 5) publicznie zabrać głos, stosując podstawowe zasady retoryczne, 6) właściwie skonstruować wystąpienie, używać językowych środków grzeczności, unikać agresywności i brutalizacji wypowiedzi, 7) zachować się właściwie językowo w różnych sytuacjach, prawdziwych i modelowanych dla celów dydaktycznych; wybrać środki językowe, głównie leksykalne i frazeologiczne, stosowne w danej sytuacji, 8) zachować się zgodnie z zasadami językowego savoir-vivre'u; różnicować środki językowe ze względu na ich wartość „grzecznościową”, 9) na wybranych przykładach pokazać, że język się zmienia, 10) przekonać słuchacza, że język jest wartością, 11) napisać dłuższy tekst (rozprawkę, recenzję, referat, interpretację utworu literackiego lub jego fragmentu), przestrzegając podstawowych zasad jego organizacji; dostosować formę do tematu wypowiedzi, 12) gromadzić, selekcjonować materiał, hierarchizować argumenty, formułować hipotezy i wnioski, 13) interpretować utwór na podstawie jego analizy, odnosić stwierdzenia do analizowanego tekstu, 14) porównywać utwory, 15) stosować podstawowe pojęcia z zakresu historii literatury, poetyki, teorii literatury i nauki o języku, a także terminy i pojęcia z zakresu sztuk pięknych, 16) przywołać właściwe konteksty, np. odnieść utwór do biografii autora, filozofii, religii, życia, człowieka, 17) streszczać, parafrazować, cytować, komentować, wnioskować, 18) formułować i uzasadniać opinie, 19) prezentować własne przeżycia wynikające z kontaktów ze sztuką, 20) uczestniczyć w dialogu, dyskusji, broniąc swojego stanowiska, 21) mówić i pisać z dbałością o estetykę wypowiedzi 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) redagować własną wypowiedź zgodnie z cechami gatunku i zamierzoną funkcją tekstu (próba eseju, interpretacja porównawcza), 2) integrować wiedzę z zakresu historii literatury, teorii literatury, językoznawstwa i nauki o kulturze, 3) formułować oceny według wskazanych przez siebie kryteriów, 4) świadomie dobierać środki językowe, unikając kiczu literackiego (np. stylu afektowanego, kwiecistego)
W ZAKRESIE SAMOKSZTAŁCENIA	
<ol style="list-style-type: none"> 22) korzystać z klasycznych źródeł informacji: słowników (np. ortograficznego, poprawnej polszczyzny, języka polskiego, terminów literackich), encyklopedii, 23) korzystać z Internetu i innych elektronicznych źródeł informacji, 24) wykonać opis bibliograficzny, 25) wyszukać literaturę przedmiotu, dokonać jej selekcji według określonych kryteriów; wykorzystać ją do opracowania tematu, 26) scalać zdobyte informacje w różne formy wypowiedzi, 27) notować, sporządzić plan, konspekt 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5) tworzyć zestawy bibliograficzne na określony temat, 6) sporządzać przypisy, 7) tworzyć bazy danych, 8) sporządzać zapis komputerowy, audio i wideo

28) gromadzić teksty literackie i inne teksty kultury, poznane w toku lektury własnej, stanowiące odniesienie do lektur poznanych w szkole,	
29) analizować i korygować błędy językowe popełnione przez siebie lub dostrzeżone w czytanych tekstach	

JĘZYK POLSKI

dla osób niesłyszących

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający wie, zna i rozumie:*

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE WIEDZY O JĘZYKU	
1) co to jest znak i jakie są rodzaje znaków: a) zna typy znaków (np. ikonograficzne, językowe), b) wie, co to znaczy, że określony zbiór znaków jest systemem, c) rozumie istotę języka jako dwuklasowego systemu znaków, 2) jakie są podsystemy języka polskiego: a) zna podsystem leksykalny i gramatyczny; wie, co to wyraz, a co forma wyrazowa, b) zna podstawowe pojęcia leksykalne, słowotwórcze, fleksyjne, składniowe, to znaczy zna podstawy gramatyki języka polskiego, 3) na czym polega bogactwo leksykalne i frazeologiczne polszczyzny i jak je pomnażać środkami rodzimymi: a) zna pojęcia synonimii, antonimii, polisemii, homonimii leksykalnej, b) zna pojęcie frazeologizmu i rozróżnia typy frazeologizmów, 4) co to znaczy mówić i pisać poprawnie: a) zna pojęcie kultury języka, normy językowej i błędów językowego, b) zna podstawowe typy błędów językowych (błędy odmiany, składniowe, leksykalne, znaczeniowe, frazeologiczne, stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne), 5) czym różni się polszczyzna mówiona od pisanej, czyli zna podstawowe cechy obu typów języka, wynikające z różnic sytuacji komunikacyjnej, 6) jakie są style współczesnej polszczyzny: a) zna pojęcie stylu językowego, a także stylów artystycznych i użytkowych, b) zna podstawowe cechy stylów pisanych (urzędowego, dziennikarskiego, publicystycznego, naukowego) i mówionych (monologowego, dialogowego), 7) co to jest akt mowy i jakie są rodzaje aktów mowy; wie o składnikach aktu mowy, o jego sensie dosłownym i intencjonalnym, 8) jakie są podstawowe funkcje tekstów językowych; zna funkcję komunikacyjną, impresywną, ekspresywną i poetycką tekstu, 9) na czym polega umiejętność przekonywania; co to są zabiegi perswazyjne i nieuczciwe używanie języka: a) zna pojęcia perswazji językowej i manipulacji oraz etyki językowej, b) zna językowe środki wykorzystywane w tych zabiegach, 10) na czym polega umiejętność publicznego wypowiedzania się oraz zna podstawowe pojęcia retoryczne: pytanie retoryczne, elipsę, metaforę,	jak na poziomie podstawowym oraz: 1) na czym polega funkcja kreatywna i funkcja fatyczna tekstu, 2) na czym polega retoryczna organizacja tekstu, okres retoryczny

<p>11) jak sprawnie posługiwać się polszczyzną lub polskim językiem migowym w zależności od sytuacji komunikacyjnej:</p> <p>a) zna zasadę stosowności wypowiedzi,</p> <p>b) wie, kiedy posługiwać się językowymi odmianami oficjalnymi, a kiedy nieoficjalnymi,</p> <p>12) na czym polega językowy savoir-vivre, czyli zna sposoby zwracania się do innych, zasady grzeczności, np. w dyskusji, w korespondencji</p>	
W ZAKRESIE WIEDZY O LITERATURZE I KULTURZE	
<p>13) utwory literackie i inne teksty kultury, wskazane w podstawie programowej dla zakresu podstawowego, ważne dla poczucia tożsamości narodowej i przynależności do wspólnoty europejskiej i światowej,</p> <p>14) podstawowe tematy, motywy i wątki, występujące w utworach literackich i innych tekstach kultury,</p> <p>15) podstawowe wyróżniki utworu literackiego oraz właściwości różnych rodzajów i gatunków literackich, konwencji stylistycznych i tradycji literackich,</p> <p>16) podstawowe pojęcia z zakresu poetyki (wersyfikacja, kompozycja, stylistyka, genologia), teorii literatury i historii literatury, np. konwencja literacka, prąd artystyczny, rodzaj i gatunek literacki; temat, wątek, motyw, styl,</p> <p>17) podstawowe procedury analizy utworu literackiego, np. odnalezienie dominanty kompozycyjnej; rozpoznanie konwencji rodzaju i gatunku literackiego, określenie nadawcy i odbiorcy, konwencji estetycznej i stylistycznej, rozpoznanie przesłania ideowego utworu,</p> <p>18) podstawowe kategorie estetyczne (komizm, tragizm, patos) oraz ich funkcje – w zakresie niezbędnym do zrozumienia czytanych utworów,</p> <p>19) style w sztuce, ich cechy i związek z kulturą epoki,</p> <p>20) pojęcie tradycji literackiej i podstawowe wyznaczniki różnych tradycji (staropolskiej i oświeceniowej; romantycznej i pozytywistycznej; młodopolskiej i awangardowej),</p> <p>21) cechy kodów komunikacyjnych sztuk innych niż literatura, np. filmu, malarstwa,</p> <p>22) zjawiska kultury dawnej i współczesnej – ważne dla zrozumienia czytanych utworów,</p> <p>23) podstawowe konteksty interpretacyjne poznanych utworów, rozumie rolę kontekstu w odczytywaniu utworu,</p> <p>24) pojęcia: kultura wysoka, masowa, elitarna, kultura pop, arcydzieło, kicz,</p> <p>25) wpływ środków masowego przekazu (prasy, telewizji, Internetu) na przemiany w kulturze współczesnej,</p> <p>26) wartości narodowe i związane z własnym dziedzictwem kulturowym (np. patriotyzm, ojczyzna, mała ojczyzna, naród, społeczeństwo); wartości stanowiące dorobek cywilizacji śródziemnomorskiej</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <p>3) teksty wskazane w podstawie programowej dla zakresu rozszerzonego i poznane w trakcie lektury własnej,</p> <p>4) toposy i motywy ważne dla kultury śródziemnomorskiej,</p> <p>5) przemiany w obrębie najważniejszych gatunków literackich (np. dramatu jako gatunku, eposu, powieści, sonetu, pieśni, hymnu, trenu i innych gatunków lirycznych),</p> <p>6) związki rodzajów i gatunków literackich z prądami artystycznymi (np. wiąże satyrę i bajkę z klasycystycznym, a sielankę – z sentymentalnym nurtem oświecenia),</p> <p>7) wykładniki artystyczne komizmu, tragizmu, patosu, ironii oraz groteski - w zakresie niezbędnym do zrozumienia czytanych utworów,</p> <p>8) pojęcie dziedzictwa kulturowego,</p> <p>9) określenie „postmodernizm”,</p> <p>10) wartości niesione przez różne tradycje literackie i kierunki filozoficzne,</p> <p>11) związek między dominującą funkcją językową tekstu i jego formą oraz gatunkiem,</p> <p>12) związki zachodzące między różnymi warstwami utworu literackiego</p>
W ZAKRESIE REDAGOWANIA TEKSTÓW	
<p>27) jakie są zasady kompozycji dłuższych wypowiedzi pisemnych i ustnych,</p> <p>28) jakie są zasady przekształcania tekstu pisanego, np. zasady streszczania, skracania i rozwijania tekstu oraz zasady cytowania,</p> <p>29) na czym polega praca redakcyjna nad tekstem (kolejność podawania informacji, adiustacja tekstu, tworzenie tytułów, wyróżnienia techniczne),</p> <p>30) jakie są podstawowe cechy tekstu popularnonaukowego</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <p>13) jakie są podstawowe zasady tworzenia takich tekstów, jak interpretacja utworu literackiego, interpretacja porównawcza, rozprawka, referat, recenzja; cechy językowe i formalne wymienionych gatunków piśmiennictwa</p>

*Określenie „wie i rozumie” należy odnieść do standardów wymagań z zakresu wiedzy o języku i redagowania tekstów; określenie „zna i rozumie” należy odnieść do standardów wymagań z zakresu wiedzy o literaturze i kulturze.

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI**Zdający potrafi:**

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE ODBIORU TEKSTÓW KULTURY	
1) rozpoznać różne rodzaje znaków w prezentowanych wytworach kultury; rozpoznać, co jest, a co nie jest systemem znaków; wskazać w przedstawionym materiale (na obrazie, rycinie, w tekście, fragmencie filmu) znaki różnego rodzaju, 2) wskazać w tekście określone formy fleksyjne i połączenia wyrazowe: rozpoznać formy fleksyjne wyrazów różnych części mowy, rozpoznać i nazwać podstawowe związki składniowe, 3) rozpoznać wieloznaczność słowa i odróżnić ją od homonimiczności form; pokazać poprawne i manipulacyjne posługiwanie się wyrazami wieloznacznymi, 4) wyróżnić w tekście związki frazeologiczne i odczytać ich znaczenia, 5) odróżnić tekst językowo poprawny od niepoprawnego, 6) wskazać istotne cechy języka mówionego i pisanego oraz rozpoznać (według określonych cech), czy dany tekst jest mówiony, czy pisany, 7) odróżnić intencje aktu mowy, np. rozkaz od prośby, pytanie od stwierdzenia; wydobyć ukryte cechy aktu mowy; dostrzec sarkazm, prowokację w tekście wypowiedzi, 8) rozpoznać funkcje określonych tekstów, 9) odróżnić zdania o faktach od zdań będących interpretacją faktów	jak na poziomie podstawowym
W tekstach publicystycznych i popularnonaukowych:	
10) odczytać sens fragmentów (zdań, grupy zdań, akapitu), 11) wyodrębnić tezę (główną myśl) całego tekstu, wykorzystane w nim argumenty i sformułowane wnioski, 12) rozpoznać zasadę kompozycyjną tekstu i jej funkcję, 13) rozpoznać i określić typ nadawcy i typ adresata tekstu, 14) nazwać funkcję tekstu, 15) rozpoznać cechy gatunkowe tekstu, 16) odtworzyć informacje sformułowane wprost, przetworzyć informacje, np. porządkować i hierarchizować, stosować do rozwiązania problemu, wskazać przyczyny i skutki, oddzielić informacje od opinii	jak na poziomie podstawowym oraz w tekstach naukowych (np. filozoficznych, teoretycznoliterackich i językoznawczych)
W tekstach literackich:	
17) rozpoznać tematy, wątki, motywy, 18) rozpoznać nadawcę i odbiorcę oraz bohatera i sposoby jego kreowania w utworze, 19) określić podstawowe wyznaczniki poetyki utworu z zakresu wersyfikacji, kompozycji, genologii, 20) odczytać treści dosłowne utworu, 21) wykorzystać w odczytaniu sensu utworu miejsca znaczące (tytuł, puentę, kompozycję, słowa-kлючe), 22) dostrzegać najistotniejsze zagadnienia utworu, stawiać hipotezy, problematyzować odczytanie tekstu, 23) wskazać różnice między fikcją literacką i prawdą historyczną, 24) rozpoznać aluzje literackie, znaki i symbole kulturowe, np. biblijne, antyczne, romantyczne, 25) wskazać podstawowe konteksty utworów i wykorzystać je w interpretacji, 26) wskazać przybliżony czas powstania utworu, 27) rozpoznać konwencję literacką utworu, 28) rozpoznać cechy gatunkowe analizowanego utworu, 29) rozpoznać parafrazę, parodię, trawestację, 30) dostrzec cechy wspólne i różne wskazanych utworów,	jak na poziomie podstawowym oraz: <ol style="list-style-type: none"> 1) rozpoznać funkcje występujących w dziele tematów, toposów, motywów, 2) wskazać funkcję (ideową i kompozycyjną) aluzji literackiej, znaku kulturowego, np. biblijnego, antycznego, 3) wskazać związki między różnymi warstwami utworu, 4) podporządkować odczytanie utworu wybranej metodologii, 5) dostrzec związki utworu literackiego z kulturą i filozofią epoki, 6) rozpoznać znaki tradycji, np. judaistycznej, antycznej, chrześcijańskiej, staropolskiej, 7) wskazać tradycję literacką,

<p>31) dostrzec związki między dziełem literackim i innymi dziełami sztuki,</p> <p>32) dostrzec w utworze wartości charakterystyczne dla epoki,</p> <p>33) rozpoznać powiązania utworów z historią Polski i Europy (tradycją narodową, europejską),</p> <p>34) wskazać etyczne wartości utworu literackiego,</p> <p>35) wskazać wartości uniwersalne i narodowe,</p> <p>36) rozpoznać funkcję utworu, np. dydaktyczną, kompensacyjną, formacyjną,</p> <p>37) odróżnić osobiste sądy związane z odbiorem utworu od sądów utrwalonych w tradycji</p>	<p>8) dostrzec przemiany gatunku literackiego,</p> <p>9) wskazać środki językowe, decydujące o swoistości wypowiedzi indywidualnej,</p> <p>10) rozpoznać charakterystyczne dla danej epoki cechy języka i stylu utworów,</p> <p>11) dostrzec strukturę artystyczną utworu,</p> <p>12) rozpoznać podstawowe wyróżniki kodu innych niż literackie dziedzin sztuki - w zakresie niezbędnym do odbioru dzieł, np. plastycznych, teatralnych, filmowych</p>
--	--

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający potrafi:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE TWORZENIA TEKSTU WŁASNEGO	
<p>1) stosować zasady poprawności językowej, tworząc teksty własne,</p> <p>2) wypowiadać się ze świadomością intencji swojej wypowiedzi: dobrać odpowiednie środki leksykalne, np. synonimy, antonimy; poprawnie posługiwać się związkami frazeologicznymi,</p> <p>3) napisać tekst jednorodny stylistycznie,</p> <p>4) skonstruować tekst mający przekonać kogoś do czegoś,</p> <p>5) wypowiadać się publicznie, stosując podstawowe zasady retoryczne,</p> <p>6) właściwie skonstruować wystąpienie, formułować wypowiedzi pisemne, używać językowych środków grzeczności, unikać agresywności i brutalizacji wypowiedzi,</p> <p>7) zachować się właściwie językowo w różnych sytuacjach, prawdziwych i modelowanych dla celów dydaktycznych;</p> <p>8) zachować się zgodnie z zasadami językowego savoir-vivre'u; różnicować środki językowe ze względu na ich wartość „grzecznościową”,</p> <p>9) napisać spójny tekst na określony temat,</p> <p>10) opracować redakcyjnie tekst,</p> <p>11) gromadzić, selekcjonować materiał, hierarchizować argumenty, formułować hipotezy i wnioski,</p> <p>12) interpretować utwór na podstawie jego analizy, odnosić stwierdzenia do analizowanego tekstu,</p> <p>13) porównywać utwory,</p> <p>14) stosować podstawowe pojęcia z zakresu historii literatury, poetyki, teorii literatury i nauki o języku, a także terminy i pojęcia z zakresu sztuk pięknych,</p> <p>15) przywołać właściwe konteksty, np. odnieść utwór do biografii autora, filozofii, religii, życia, człowieka,</p> <p>16) streszczać, parafrazować, cytować, komentować, wnioskować,</p> <p>17) formułować i uzasadniać opinie,</p> <p>18) prezentować własne przeżycia wynikające z kontaktów ze sztuką,</p> <p>19) uczestniczyć w dialogu, dyskusji, broniąc swojego stanowiska,</p> <p>20) wypowiadać się z dbałością o estetykę wypowiedzi</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <p>1) redagować własną wypowiedź zgodnie z cechami gatunku,</p> <p>2) integrować wiedzę z zakresu historii literatury, teorii literatury, językoznawstwa i nauki o kulturze,</p> <p>3) formułować oceny według wskazanych przez siebie kryteriów,</p> <p>4) świadomie dobrać środki językowe, unikając kiczu literackiego (np. stylu afektowanego, kwiecistego)</p>
W ZAKRESIE SAMOKSZTAŁCENIA	
<p>21) korzystać z klasycznych źródeł informacji: słowników (np. ortograficznego, poprawnej polszczyzny, języka polskiego, terminów literackich), encyklopedii,</p> <p>22) korzystać z Internetu i innych elektronicznych źródeł informacji,</p> <p>23) wykonać opis bibliograficzny,</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <p>5) tworzyć zestawy bibliograficzne na określony temat,</p> <p>6) sporządzać przypisy,</p>

24) wyszukać literaturę przedmiotu, dokonać jej selekcji według określonych kryteriów; wykorzystać ją do opracowania tematu, 25) scalać zdobyte informacje w różne formy wypowiedzi, 26) notować, sporządzić plan, konspekt, 27) gromadzić teksty literackie i inne teksty kultury, poznane w toku lektury własnej, stanowiące odniesienie do lektur poznanych w szkole, 28) analizować i korygować błędy językowe popełnione przez siebie lub dostrzeżone w czytanych tekstach	7) tworzyć bazy danych, 8) sporządzać zapis komputerowy
---	--

JĘZYK OBCY NOWOŻYTNY

I. Zdający zna:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<p>1) proste struktury leksykalno-gramatyczne umożliwiające formułowanie wypowiedzi poprawnych pod względem fonetycznym, ortograficznym, morfosyntaktycznym i leksykalnym, w zakresie następujących tematów:</p> <p>a) człowiek – dane personalne, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, uczucia i emocje, b) dom – miejsce zamieszkania, opis domu, pomieszczeń domu i ich wyposażenia, wynajmowanie mieszkania, c) szkoła – przedmioty nauczania, oceny i wymagania, życie szkoły, kształcenie pozaszkolne, d) praca – popularne zawody i związane z nimi czynności, warunki pracy i zatrudnienia, praca dorywcza, e) życie rodzinne i towarzyskie – okresy życia, członkowie rodziny, czynności życia codziennego, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości, styl życia, f) żywienie – artykuły spożywcze, przygotowanie potraw, posiłki, lokale gastronomiczne, g) zakupy i usługi – rodzaje sklepów, towary, sprzedawanie i kupowanie, reklama, korzystanie z usług, h) podróżowanie i turystyka – środki transportu, baza noclegowa, informacja turystyczna, wycieczki, zwiedzanie, wypadki i awarie, i) kultura – podstawowe dziedziny kultury, twórcy i ich dzieła, uczestnictwo w kulturze, j) sport – popularne dyscypliny sportu, podstawowy sprzęt sportowy, imprezy sportowe, k) zdrowie – higieniczny tryb życia, podstawowe schorzenia, ich objawy i leczenie, niepełnosprawni, uzależnienia, l) nauka, technika – odkrycia naukowe, wynalazki, obsługa i korzystanie z podstawowych urządzeń technicznych, m) świat przyrody – klimat, świat roślin i zwierząt, krajobraz, zagrożenie i ochrona środowiska naturalnego, klęski żywiołowe,</p>	<p>1) różnorodne struktury leksykalno-gramatyczne umożliwiające formułowanie wypowiedzi poprawnych pod względem fonetycznym, ortograficznym, morfosyntaktycznym i leksykalnym, w zakresie następujących tematów:</p> <p>a) człowiek – dane personalne, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, uczucia i emocje, problemy etyczne, b) dom – miejsce zamieszkania, opis domu, pomieszczeń domu i ich wyposażenia, wynajmowanie, kupno i sprzedaż mieszkania, c) szkoła – przedmioty nauczania, oceny i wymagania, życie szkoły, kształcenie pozaszkolne, system oświaty, d) praca – zawody i związane z nimi czynności, warunki pracy i zatrudnienia, praca dorywcza, rynek pracy, e) życie rodzinne i towarzyskie – okresy życia, członkowie rodziny, czynności życia codziennego, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości, styl życia, konflikty i problemy, f) żywienie – artykuły spożywcze, przygotowanie potraw, posiłki, lokale gastronomiczne, diety, g) zakupy i usługi – rodzaje sklepów, towary, sprzedawanie i kupowanie, reklama, reklamacja, korzystanie z usług, środki płatnicze, banki, ubezpieczenia, h) podróżowanie i turystyka – środki transportu, baza noclegowa, informacja turystyczna, wycieczki, zwiedzanie, wypadki i awarie, i) kultura – dziedziny kultury, twórcy i ich dzieła, uczestnictwo w kulturze, j) sport – dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, imprezy sportowe, sport wyczynowy, sporty ekstremalne, k) zdrowie – higieniczny tryb życia, schorzenia, ich przyczyny, objawy i leczenie, niepełnosprawni, uzależnienia, system ochrony zdrowia,</p>

<p>n) państwo i społeczeństwo – struktura państwa, urzędy, organizacje międzynarodowe, konflikty wewnętrzne i międzynarodowe, przestępczość,</p> <p>o) elementy wiedzy o krajach obszaru językowego, którego język jest zdawany,</p> <p>2) zasady konstruowania różnych form prostych wypowiedzi:</p> <p>a) ustnych – formy nawiązywania kontaktu z rozmówcą, przekazywania komunikatu i kończenia rozmowy,</p> <p>b) pisemnych – ogłoszenia, notatki, ankiety, pocztówki, zaproszenia, listu prywatnego, prostego listu formalnego,</p> <p>3) podstawowe realia socjokulturowe danego obszaru językowego i Polski, z uwzględnieniem tematyki integracji europejskiej i kontekstu międzykulturowego</p>	<p>l) nauka, technika – odkrycia naukowe, wynalazki, obsługa i korzystanie z urządzeń technicznych, współczesne środki przekazu i przetwarzania informacji,</p> <p>m) świat przyrody – klimat, świat roślin i zwierząt, krajobraz, zagrożenie i ochrona środowiska naturalnego, klęski żywiołowe, przestrzeń kosmiczna,</p> <p>n) państwo i społeczeństwo – struktura państwa, urzędy, organizacje międzynarodowe, problemy i konflikty wewnętrzne i międzynarodowe, przestępczość, polityka społeczna, partie i politycy, kościoły i religie, gospodarka,</p> <p>o) elementy wiedzy o krajach obszaru językowego, którego język jest zdawany,</p> <p>2) zasady konstruowania różnych form wypowiedzi:</p> <p>a) ustnych – formy nawiązywania kontaktu z rozmówcą, przekazywania komunikatu i kończenia rozmowy, zasady prezentacji,</p> <p>b) pisemnych – ogłoszenia, notatki, ankiety, pocztówki, zaproszenia, listu prywatnego, prostego listu formalnego, opisu, rozprawki, recenzji, opowiadania,</p> <p>3) realia socjokulturowe danego obszaru językowego i Polski, z uwzględnieniem tematyki integracji europejskiej i kontekstu międzykulturowego,</p> <p>4) normy socjokulturowe pomagające w funkcjonowaniu na rynku pracy</p>
---	---

II. Zdający wykazuje się umiejętnością odbioru tekstu w zakresie:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<p>1) rozumienia ze słuchu tekstu prostego pod względem treści i o niewielkim stopniu zróżnicowania struktur leksykalno-gramatycznych, czyli:</p> <p>a) określania głównej myśli tekstu,</p> <p>b) określania głównych myśli poszczególnych części tekstu,</p> <p>c) stwierdzania, czy tekst zawiera określone informacje,</p> <p>d) wyselekcjonowania informacji,</p> <p>e) określania intencji autora lub nadawcy tekstu,</p> <p>f) rozróżniania formalnego i nieformalnego stylu tekstu,</p> <p>g) określania kontekstu sytuacyjnego (miejsca, czasu, warunków, uczestników),</p>	<p>1) rozumienia ze słuchu tekstu bogatego pod względem treści i o wysokim stopniu zróżnicowania struktur leksykalno-gramatycznych, czyli:</p> <p>a) określania głównej myśli tekstu,</p> <p>b) określania głównych myśli poszczególnych części tekstu,</p> <p>c) stwierdzania, czy tekst zawiera określone informacje,</p> <p>d) wyselekcjonowania informacji,</p> <p>e) określania intencji autora lub nadawcy tekstu,</p> <p>f) rozróżniania formalnego i nieformalnego stylu tekstu,</p> <p>g) określania kontekstu sytuacyjnego (miejsca, czasu, warunków, uczestników),</p>

<p>2) rozumienia tekstu czytanego, prostego pod względem treści i stopnia zróżnicowania struktur leksykalno-gramatycznych, czyli:</p> <ol style="list-style-type: none"> określania głównej myśli tekstu, określania głównych myśli poszczególnych części tekstu, stwierdzania, czy tekst zawiera określone informacje, wyselekcjonowania informacji, określania intencji autora tekstu, rozpoznawania związków między poszczególnymi częściami tekstu, określania kontekstu komunikacyjnego (nadawca - odbiorca, forma wypowiedzi), rozdzielania formalnego i nieformalnego stylu tekstu 	<p>2) rozumienia tekstu czytanego, bogatego pod względem treści i o wysokim stopniu zróżnicowania struktur leksykalno-gramatycznych, czyli:</p> <ol style="list-style-type: none"> określania głównej myśli tekstu, określania głównych myśli poszczególnych części tekstu, stwierdzania, czy tekst zawiera określone informacje, wyselekcjonowania informacji, określania intencji autora tekstu, rozpoznawania związków między poszczególnymi częściami tekstu, określania kontekstu komunikacyjnego (nadawca - odbiorca, forma wypowiedzi), rozdzielania formalnego i nieformalnego stylu tekstu, oddzielania faktów od opinii, rozpoznawania różnorodnych struktur leksykalno-gramatycznych w podanym kontekście
---	--

III. Zdający wykazuje się umiejętnością tworzenia tekstu w postaci:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<p>1) krótkiej wypowiedzi ustnej, uwzględniającej:</p> <ol style="list-style-type: none"> opisywanie ludzi, przedmiotów, miejsc, zjawisk, czynności, relacjonowanie wydarzeń, przedstawianie i uzasadnianie własnych opinii, poprawne stosowanie środków leksykalno-gramatycznych, adekwatnie do ich funkcji, <p>2) krótkiej wypowiedzi pisemnej, uwzględniającej:</p> <ol style="list-style-type: none"> opisywanie ludzi, przedmiotów, miejsc, zjawisk, czynności, relacjonowanie wydarzeń, wyrażanie stanów emocjonalnych, przedstawianie i uzasadnianie własnych opinii, poprawne stosowanie środków leksykalno-gramatycznych, adekwatnie do ich funkcji, wypowiadanie się w określonej formie z zachowaniem podanego limitu słów 	<p>1) dłuższej, wieloaspektowej wypowiedzi ustnej, uwzględniającej:</p> <ol style="list-style-type: none"> opisywanie ludzi, przedmiotów, miejsc, zjawisk, czynności, relacjonowanie wydarzeń, przedstawianie i uzasadnianie własnych opinii, projektów, działań, poprawne stosowanie środków leksykalno-gramatycznych, adekwatnie do ich funkcji, przedstawianie faktów oraz opinii innych osób, <p>2) dłuższej, wieloaspektowej wypowiedzi pisemnej, uwzględniającej:</p> <ol style="list-style-type: none"> opisywanie ludzi, przedmiotów, miejsc, zjawisk, czynności, relacjonowanie wydarzeń, wyrażanie różnorodnych intencji oraz stanów emocjonalnych, przedstawianie i uzasadnianie opinii własnych i innych osób, poprawne stosowanie środków leksykalno-gramatycznych, adekwatnie do ich funkcji, wypowiadanie się w określonej formie z zachowaniem podanego limitu słów

IV. Zdający wykazuje się umiejętnością reagowania językowego w zakresie:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<p>1) mówienia, w tym:</p> <ol style="list-style-type: none"> uczestniczenia w prostej rozmowie – inicjowania jej, podtrzymywania oraz kończenia, uzyskiwania, udzielania lub odmowy informacji, wyjaśnień, pozwoleń, 	<p>1) mówienia, w tym:</p> <ol style="list-style-type: none"> uczestniczenia w dyskusji - udzielania informacji, wyjaśnień, argumentowania, wyrażania i obrony własnych opinii i poglądów, interpretowania i komentowania

<p>c) prowadzenia prostych negocjacji w sytuacjach życia codziennego,</p> <p>d) poprawnego stosowania środków językowych służących do wyrażania różnorodnych intencji oraz stanów emocjonalnych, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej,</p> <p>2) pisania prostej wypowiedzi, w tym:</p> <p>a) wyrażania stanów emocjonalnych, będących reakcją na informacje zawarte w przedstawionych tekstach,</p> <p>b) uzyskiwania, udzielania, przekazywania lub odmowy informacji, wyjaśnień, pozwoleń,</p> <p>c) poprawnego stosowania środków językowych, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej</p>	<p>przedstawionych faktów oraz opinii innych osób,</p> <p>c) dokonywania podsumowania dyskusji, rozmów i wypowiedzi,</p> <p>d) poprawnego stosowania środków językowych służących do wyrażania różnorodnych intencji oraz stanów emocjonalnych, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej,</p> <p>2) pisania wypowiedzi bogatej pod względem treści i o zróżnicowanych strukturach leksykalno-gramatycznych, w tym:</p> <p>a) wyrażania stanów emocjonalnych, będących reakcją na informacje zawarte w przedstawionych tekstach,</p> <p>b) uzyskiwania, udzielania, przekazywania lub odmowy informacji, wyjaśnień, pozwoleń,</p> <p>c) poprawnego stosowania środków językowych, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej</p>
--	---

V. Zdający wykazuje się umiejętnością przetwarzania tekstu w zakresie:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<p>1) mówienia, w tym relacjonowania, przetwarzania i przekazywania tekstów przeczytanych w języku obcym lub języku polskim oraz treści materiałów ikonograficznych,</p> <p>2) pisania, w tym relacjonowania, przetwarzania i przekazywania tekstów przeczytanych w języku obcym lub języku polskim</p>	<p>1) mówienia, w tym:</p> <p>a) relacjonowania, przetwarzania i przekazywania tekstów przeczytanych w języku obcym lub języku polskim oraz treści materiałów ikonograficznych,</p> <p>b) stosowania zmiany rejestru, stylu lub formy tekstu,</p> <p>2) pisania, w tym:</p> <p>a) relacjonowania, przetwarzania i przekazywania tekstów przeczytanych w języku obcym lub języku polskim,</p> <p>b) stosowania zmian struktur leksykalno-gramatycznych, rejestru, stylu lub formy tekstu</p>

JĘZYK OBCY NOWOŻYTNY

będący drugim językiem nauczania w szkołach lub oddziałach dwujęzycznych

I. WIEDZA

Zdający wykazuje się znajomością:

- 1) złożonych struktur leksykalno-gramatycznych umożliwiających:
 - a) rozpoznawanie i właściwy odbiór tekstów kultury danego obszaru językowego,
 - b) formułowanie wypowiedzi poprawnych pod względem fonetycznym, ortograficznym, morfosyntaktycznym i leksykalnym,
- 2) zasad konstruowania różnych form wypowiedzi ustnych i pisemnych,
- 3) tradycji i realiów cywilizacyjno-kulturowych danego obszaru językowego i Polski, z uwzględnieniem elementów literatury, historii, geografii, historii sztuki, socjologii, ekonomii, polityki oraz tematyki integracji europejskiej i kontekstu międzykulturowego.

II. UMIEJĘTNOŚCI JĘZYKOWE

Zdający wykazuje się umiejętnością posługiwania się językiem obcym w zakresie:

- 1) odbioru tekstu, czyli rozumienia ze słuchu i rozumienia tekstów czytanych, bogatych pod względem treści, o wysokim stopniu zróżnicowania tematyki oraz struktur leksykalno-gramatycznych, z uwzględnieniem:
 - a) określania głównej myśli tekstu,
 - b) określania głównych myśli poszczególnych części tekstu,
 - c) stwierdzania, czy tekst zawiera określone informacje,
 - d) selekcjonowania, klasyfikowania i hierarchizowania informacji i argumentów,
 - e) określania intencji i opinii autora lub nadawcy tekstu,
 - f) oddzielania faktów od opinii,
 - g) rozróżniania formalnego i nieformalnego stylu tekstu,
 - h) określania kontekstu sytuacyjnego lub komunikacyjnego,
 - i) określania związków między poszczególnymi częściami tekstu czytanego,
 - j) rozpoznawania w tekście środków stylistycznych oraz zjawisk językowych powodujących niejednoznaczność wypowiedzi (homonimii, idiomów, związków frazeologicznych),
 - k) określania typu tekstu,
 - l) rozpoznawania różnorodnych struktur leksykalno-gramatycznych oraz określania pól semantycznych w podanym kontekście,
- 2) tworzenia tekstu w formie wieloaspektowej wypowiedzi ustnej lub pisemnej, uwzględniającej:
 - a) opisywanie ludzi, przedmiotów, miejsc, zjawisk, czynności,
 - b) relacjonowanie wydarzeń,
 - c) przedstawianie i uzasadnianie własnych opinii, projektów, działań,
 - d) argumentowanie,
 - e) stosowanie środków leksykalno-gramatycznych, adekwatnie do ich funkcji,
 - f) pisemne wypowiedzianie się w określonej formie, z zachowaniem podanego limitu słów,
- 3) reagowania językowego w formie ustnej lub pisemnej, czyli:
 - a) uzyskiwania, udzielania, przekazywania lub odmowy informacji, wyjaśnień, pozwoleń,
 - b) uczestniczenia w dyskusji - udzielania informacji, wyjaśnień, argumentowania, wyrażania i obrony własnych opinii i poglądów oraz negocjowania,
 - c) interpretowania i komentowania przedstawionych faktów oraz opinii innych osób,
 - d) dokonywania podsumowania dyskusji, rozmów i wypowiedzi,
 - e) stosowania środków językowych służących do wyrażania różnorodnych intencji oraz stanów emocjonalnych, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej,
- 4) przetwarzania tekstu w formie ustnej lub pisemnej, z uwzględnieniem:
 - a) relacjonowania, przetwarzania i przekazywania tekstów, usłyszanych lub przeczytanych w języku obcym lub języku polskim,
 - b) wyjaśniania znaczenia materiałów ikonograficznych, tabel, wykresów,
 - c) stosowania zmiany rejestru, stylu lub formy tekstu.

III. UMIEJĘTNOŚĆ KORZYSTANIA Z WIEDZY DOTYCZĄCEJ REALIÓW CYWILIZACYJNO-KULTUROWYCH DO ODBIORU TEKSTÓW KULTURY

Zdający wykazuje się umiejętnością odbioru tekstów kultury danego obszaru językowego w zakresie:

- 1) rozpoznawania odniesień do kontekstu cywilizacyjno-kulturowego,
- 2) rozpoznawania znaczeń metaforycznych, aluzji i symboli kulturowych,
- 3) interpretowania dzieł lub ich fragmentów w konwencjach gatunkowych i w konwencjach prądów artystycznych epoki.

JĘZYK OBCY NOWOŻYTNY dla osób niesłyszących

I. Zdający zna:

- 1) podstawowe struktury leksykalno-gramatyczne umożliwiające formułowanie wypowiedzi poprawnych pod względem ortograficznym, morfosyntaktycznym i leksykalnym, w zakresie następujących tematów:
 - a) człowiek – dane personalne, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, uczucia i emocje,
 - b) dom – miejsce zamieszkania, opis domu, pomieszczeń domu i ich wyposażenia,
 - c) szkoła – przedmioty nauczania, życie szkoły,

- d) praca – popularne zawody,
 - e) życie rodzinne i towarzyskie – członkowie rodziny, czynności życia codziennego, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości,
 - f) żywienie – podstawowe artykuły spożywcze, posiłki,
 - g) zakupy i usługi – rodzaje sklepów, towary, sprzedawanie i kupowanie, korzystanie z usług,
 - h) podróżowanie i turystyka – podstawowe środki transportu, informacja turystyczna, wycieczki, zwiedzanie,
 - i) kultura – podstawowe dziedziny kultury, twórcy i ich dzieła, uczestnictwo w kulturze,
 - j) sport – popularne dyscypliny sportu, podstawowy sprzęt sportowy, imprezy sportowe,
 - k) zdrowie – higieniczny tryb życia, podstawowe schorzenia, ich objawy i leczenie, niepełnosprawni, uzależnienia,
 - l) świat przyrody – pogoda, świat roślin i zwierząt, krajobraz, zagrożenie i ochrona środowiska naturalnego,
 - m) elementy wiedzy o krajach obszaru językowego, którego język jest zdawany,
- 2) zasady konstruowania różnych form wypowiedzi pisemnych: ogłoszenia, notatki, formularza, ankiety, pocztówki, zaproszenia, listu prywatnego,
 - 3) podstawowe realia socjokulturowe danego obszaru językowego i Polski.

II. Zdający wykazuje się umiejętnością odbioru tekstu w zakresie rozumienia tekstu czytanego, czyli:

- 1) określania głównej myśli tekstu,
- 2) określania głównych myśli poszczególnych części tekstu,
- 3) stwierdzania, czy tekst zawiera określone informacje,
- 4) wyselekcjonowania informacji,
- 5) określania kontekstu komunikacyjnego,
- 6) rozpoznawania podstawowych struktur leksykalno-gramatycznych w podanym kontekście.

III. Zdający wykazuje się umiejętnością tworzenia tekstu w postaci wypowiedzi pisemnej, uwzględniającej:

- 1) opisywanie ludzi, przedmiotów, miejsc, czynności,
- 2) relacjonowanie wydarzeń,
- 3) wyrażanie prostych intencji oraz stanów emocjonalnych,
- 4) poprawne stosowanie środków leksykalno-gramatycznych, adekwatnie do ich funkcji.

IV. Zdający wykazuje się umiejętnością reagowania językowego w zakresie pisania, w tym:

- 1) adekwatnych reakcji na informacje zawarte w przedstawionych tekstach lub materiałach ikonograficznych,
- 2) uzyskiwania, udzielania, przekazywania lub odmowy informacji, wyjaśnień, pozwoleń,
- 3) poprawnego stosowania środków językowych, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej.

V. Zdający wykazuje się umiejętnością przetwarzania tekstu w zakresie pisania, w tym:

- 1) relacjonowania, przetwarzania i przekazywania tekstów przeczytanych w języku obcym lub języku polskim,
- 2) stosowania zmian struktur leksykalno-gramatycznych lub formy tekstu.

JĘZYKI OBCE KLASYCZNE I KULTURA ANTYCZNA

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający zna i rozumie:

1. Gramatykę języka łacińskiego:	1. Gramatykę języka greckiego:
W ZAKRESIE MORFOLOGII	
1) rzeczownik: formy fleksyjne rzeczowników deklinacji 1. – 5.; nieregularności w odmianie rzeczowników: filius, deus, vis, domus, Iuppiter; pluralia tantum; równozgłoskowe nazwy rzek i miejscowości z nominativus singularis na -is, 2) przymiotnik: formy fleksyjne przymiotników deklinacji 1. – 3.; regularne, nieregularne i opisowe stopniowanie przymiotników, 3) zaimek: formy fleksyjne i zasady użycia zaimków	1) rzeczownik: formy fleksyjne rzeczowników deklinacji 1. i 2.; formy fleksyjne rzeczowników deklinacji 3. o tematach zakończonych na spółgłoskę zwartą, na -ντ-, na -λ-, -ν-, -ρ, na -ς; na samogłoskę krótką -ι- (πόλις), na dwugłoskę -ευ- (βασιλεύς); osobliwości w odmianie rzeczowników: πατήρ, μήτηρ, ἀνήρ, γυνή, imion własnych zakończonych na -ης, -κλής oraz Ζεύς, Ἄρης; zasady akcentowania rzeczowników,

<p>osobowych, dzierżawczych, wskazujących, określających, względnych, pytających, zwrotnych, nieokreślonych; formy i zasady użycia przymiotników zaimkowych,</p> <p>4) liczebnik: liczebniki główne i porządkowe,</p> <p>5) przysłówek: zasady tworzenia przysłówków od przymiotników deklinacji 1. – 3.; zasady regularnego i nieregularnego stopniowania przysłówków,</p> <p>6) czasownik: formy podstawowe czasowników; strona czynna i bierna we wszystkich czasach w indykatiwie i koniunktiwie; infinitivus activi i passivi praesentis, perfecti, futuri; imperativus praesentis activi i passivi; participia: participium praesentis activi, participium perfecti passivi, participium futuri activi, participium futuri passivi (gerundivum); gerundium; supinum; czasowniki nieregularne: „sum” i złożenia; „eo” i złożenia; „volo”, „nolo”, „malo”; „fero”; „fio”; „odi”, „memini”, „coepi”; verba deponentia i semideponentia, verba defectiva; gramatyczna kategoria czasu oraz trybu (funkcje koniunktiwu)</p>	<p>2) przymiotnik: formy fleksyjne przymiotników deklinacji 1. – 3. oraz przymiotników kontrahowanych; formy fleksyjne przymiotników μέγας i πολύς, zasady stopniowania przymiotników regularnych i nieregularnych; zasady akcentowania przymiotników,</p> <p>3) zaimek: formy fleksyjne i zasady użycia zaimków osobowych, dzierżawczych, wskazujących, względnych, zwrotnych, pytającego τίς, τί i nieokreślonego τις, τι; zasady akcentowania zaimków,</p> <p>4) liczebnik: liczebniki główne i porządkowe; zasady akcentowania liczebników,</p> <p>5) przysłówek: zasady tworzenia przysłówków od przymiotników; zasady regularnego i nieregularnego stopniowania przysłówków; zasady akcentowania przysłówków,</p> <p>6) czasownik: indicativus czasowników I koniugacji – activi, medii-passivi praesentis, activi, medii-passivi imperfecti, activi i medii futuri, activi i medii aoristi sigmatici; imperativus czasowników I koniugacji – activi i medii-passivi praesentis, activi i medii aoristi sigmatici; coniunctivus czasowników I koniugacji – activi i medii-passivi praesentis, activi i medii aoristi sigmatici; infinitivus czasowników I koniugacji – activi, medii-passivi praesentis, activi i medii futuri, activi i medii aoristi sigmatici; participia czasowników I koniugacji – activi, medii-passivi praesentis, activi i medii futuri, activi i medii aoristi sigmatici; indicativus praesentis i imperfecti czasowników εἶμι, φημί oraz indicativus perfecti οἶδα; przy komentarzu objaśniającym sposoby rozpoznawania i funkcje pozostałych form i kategorii gramatycznych czasownika I i II koniugacji; zasady akcentowania czasowników</p>
W ZAKRESIE SKŁADNI	
<p>7) części zdania: podmiot, orzeczenie (proste i złożone), przydawka (przymiotnikowa, dopełniaczowa, przyimkowa), dopełnienie (bliższe i dalsze), okolicznik,</p> <p>8) związki składniowe w zdaniu: związek zgody, związek rekcji, w tym rekcja czasowników, przyimków, liczebnika milia, związek przynależności,</p> <p>9) funkcje komunikatywne zdań (zdanie oznajmujące, pytajne, rozkazujące), struktura składniowa zdania w stronie czynnej i biernej, w tym z deponentiami jako orzeczeniami,</p> <p>10) funkcje składniowe i semantyczne rzeczownika w poszczególnych przypadkach (tzw. składnia przypadków),</p> <p>11) funkcje składniowe i semantyczne nieosobowych form czasownika (infinitivus, participium, gerundium, supinum),</p> <p>12) konstrukcje składniowe charakterystyczne dla łaciny (accusativus cum infinitivo, nominativus cum infinitivo, ablativus absolutus, coniugatio periphrastica activa, coniugatio; periphrastica passiva, accusativus duplex, nominativus duplex, dativus possessivus; składnia nazw miast),</p>	<p>7) części zdania: podmiot, orzeczenie (proste i złożone), przydawka (przymiotnikowa, dopełniaczowa, przyimkowa), dopełnienie (bliższe i dalsze), okolicznik,</p> <p>8) szyk w zdaniu: przydawkowy i orzeczeniowy,</p> <p>9) związki składniowe w zdaniu: związek zgody, związek rekcji, w tym rekcja czasowników, przyimków, związek przynależności,</p> <p>10) funkcje komunikatywne zdań (zdanie oznajmujące, pytajne, rozkazujące), struktura składniowa zdania w stronie czynnej i biernej, w tym z deponentiami jako orzeczeniami,</p> <p>11) funkcja rodzajnika,</p> <p>12) funkcje składniowe i semantyczne nieosobowych form czasownika (infinitivus, participium),</p> <p>13) konstrukcje składniowe charakterystyczne dla greki (accusativus cum infinitivo, nominativus cum infinitivo, genetivus absolutus, accusativus duplex, nominativus duplex),</p> <p>14) sposoby wyrażania przeczenia,</p> <p>15) budowę zdań złożonych współrzędnie i podrzędnie</p>

13) sposoby wyrażania przeczenia, consecutio temporum, 14) budowę zdań złożonych współrzędnie i podrzędnie	
2. Kulturę i tradycję antyczną – w zakresie wspólnym dla obu języków:	
1) religię i mitologię: mity Greków i Rzymian; wierzenia religijne Greków i Rzymian, kult i obrzędowość, genezę teatru i igrzysk olimpijskich; początki chrześcijaństwa, 2) architekturę i sztukę: grecką architekturę sakralną (porządki architektoniczne); rzeźbę grecką okresu klasycznego i hellenistycznego; malarstwo wazowe; architekturę Rzymu – sakralną, użyteczności publicznej, kommemoratywną, 3) filozofię i historię nauki w starożytności: główne kierunki filozoficzne i ich najwybitniejszych przedstawicieli: jońska filozofia przyrody, sofisci, Sokrates, Platon, Arystoteles, kierunki okresu hellenistycznego (epikureizm, stoicyzm, sceptycyzm, cynizm), filozofię w Rzymie; antyczne centra naukowe (Ateny, Aleksandria); najważniejsze wynalazki i osiągnięcia naukowe starożytności, 4) życie polityczne i obywatelskie Greków i Rzymian: formy sprawowania władzy (demokracja ateńska, ustrój polityczny Sparty, tyrania, monarchia, republika, dyktatura, pryncypat i cesarstwo rzymskie), instytucje i urzędy państwowe, podstawowe pojęcia związane z armią grecką i rzymską, strukturę społeczną mieszkańców Grecji i Rzymu (prawa i obowiązki obywateli, niewolnictwo), 5) literaturę (i gatunki literackie) oraz jej najwybitniejszych przedstawicieli: epos (Homer, Wergiliusz), lirykę (Safona, Alkajos, Archiloch, Tyrtajos, Anakreont, Katullus, Owidiusz, Horacy), sielankę (Teokryt, Wergiliusz), satyrę (Horacy), tragedię (Ajschylos, Sofokles, Eurypides), komedię (Arystofanes, Menander, Plaut), historiografię grecką (Herodot) i rzymską (Liwiusz, Tacyt), retorykę i jej najwybitniejszych przedstawicieli (Demostenes i Cyceron), epistolografię (Cyceron, Seneka, Pliniusz Młodszy), początki piśmiennictwa chrześcijańskiego (antyczne przekłady Biblii, autorów polsko-łacińskich: Janicki, Kochanowski, Sarbiewski), 6) życie codzienne Greków i Rzymian: rodzinę i dom (prawa rodziców i prawa dzieci, nazwisko Rzymianina, uroczystości rodzinne: urodziny, ślub, pogrzeb, domy mieszkalne, dzień powszedni Rzymianina), szkołę i wychowanie (kalokagatia – ideał wychowania ateńskiego, wychowanie spartańskie, etapy kształcenia w Rzymie); rozrywki i życie towarzyskie, widowiska teatralne i cyrkowe, terminy; przyjęcia i zabawy, 7) historię i geografję Grecji: warunki naturalne i krainy geograficzne, kulturę minojską i mykeńską, Wielką Kolonizację i jej zasięg terytorialny, najważniejsze konflikty polityczne i militarne: wojny perskie, wojna peloponeska, wojny z Macedonią, podboje Aleksandra Wielkiego, utratę niepodległości, 8) historię i geografję Rzymu: rolę Lacjum i Etrurii w rozwoju cywilizacji rzymskiej; konflikty zewnętrzne: wojny punickie, podboje Cezara, zasięg terytorialny imperium i zarząd prowincjami, konflikty wewnętrzne: walki plebejuszy z patrycjuszami, dyktaturę Sulli, powstanie Spartakusa, triumwiraty i wojny domowe w I wieku p.n.e., prześladowania chrześcijan i edykt mediolański, podział cesarstwa, upadek Cesarstwa Zachodniego, najazdy barbarzyńców	

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający umie:

- 1) stosować wiedzę o gramatyce i leksyce łacińskiej i greckiej do:
 - a) rozpoznawania form morfologicznych,
 - b) określania funkcji i zastosowania składniowego form morfologicznych,
 - c) dokonywania prostych transformacji gramatycznych,
 - d) klasyfikowania zdań podrzędnych,
 - e) identyfikowania charakterystycznych dla łaciny i greki konstrukcji składniowych,
 - f) wyjaśniania pojęć i terminów w języku polskim, mających źródło w łacinie i grece,
- 2) odczytywać oryginalny tekst, czyli:
 - a) wyszukiwać informacje szczegółowe,
 - b) rozpoznawać funkcję poszczególnych elementów tekstu oraz związków między nimi,
- 3) tłumaczyć tekst, czyli:
 - a) rozpoznawać ogólny sens tekstu,
 - b) oddać w przekładzie ogólny charakter i funkcję tłumaczonego tekstu,
 - c) stosować poprawne techniki przekładu łacińskich lub greckich struktur morfologicznych, składniowych, zdaniowych, ponadzdaniowych,
 - d) znajdować właściwe polskie odpowiedniki leksykalne dla łacińskich lub greckich wyrazów i związków frazeologicznych,
 - e) redagować spójny i poprawny stylistycznie przekład.

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający potrafi interpretować przekazy kulturowe i tworzyć tekst własny, czyli:

- 1) analizować i syntezować treści zawarte w materiale źródłowym,
- 2) selekcjonować posiadane wiadomości i wykorzystywać je do wykonania zadania,
- 3) integrować wiedzę z różnych dziedzin,
- 4) wyrażać i uzasadniać swój punkt widzenia, opinię,
- 5) redagować wypowiedź, przestrzegając treściowych i formalnych zasad organizacji tekstu,
- 6) formułować wypowiedź zgodnie z zasadami poprawności językowej.

JĘZYK MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ**I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE**

Zdający wie, zna i rozumie:*

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE WIEDZY O JĘZYKU	
<ol style="list-style-type: none"> 1) co to jest wartość sama w sobie (autoteliczna) i wartość użytkowa języka (język jako narzędzie), 2) co to jest znak i jakie są rodzaje znaków, rozumie istotę języka jako dwuklasowego systemu znaków, 3) gramatykę języka mniejszości narodowej w zakresie umożliwiającym poprawne posługiwanie się językiem w mowie i piśmie, 4) czym się różni język mówiony od pisanego; zna podstawowe cechy obu typów języka wynikające z różnic sytuacji komunikacyjnej, 5) jakie są różnice między językiem literackim i dialektem, 6) jakie są style współczesnego języka mniejszości narodowej; zna pojęcie stylu językowego; zna pojęcie stylów artystycznych i użytkowych; zna podstawowe cechy stylów pisanych (urzędowego, publicystycznego, naukowego) i mówionych (monologicznego, dialogowego), 7) jakie są podstawowe funkcje tekstów językowych (komunikacyjna, ekspresywna, impresywna), 8) pojęcie kultury języka, normy językowej, błędu oraz rozróżnia podstawowe typy błędów językowych, 9) jak poprawnie posługiwać się językiem mniejszości narodowej w zależności od sytuacji komunikacyjnej, 10) pojęcie perswazji i manipulacji językowej, 11) na czym polega publiczne zabieranie głosu, zna zasady komunikacji językowej, zna podstawowe zasady retoryki i językowego savoir-vivre'u 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) na czym polega bogactwo leksykalne i frazeologiczne języka mniejszości narodowej i jak je pomnażać środkami rodzimymi, 2) pojęcie i typy stylizacji językowej, 3) podstawowe cechy języka poszczególnych epok literackich, 4) co to jest akt mowy i jakie są rodzaje aktów mowy; wie o składnikach aktu mowy, o jego sensie dosłownym i intencjonalnym, 5) inne funkcje tekstu: fatyczną, poetycką, kreatywną, 6) jakie są językowe rezultaty kontaktów języka mniejszości narodowej z innymi językami; zna pojęcia zapożyczenia leksykalnego i kalki językowej
W ZAKRESIE WIEDZY O LITERATURZE I KULTURZE	
<ol style="list-style-type: none"> 12) utwory literackie i inne teksty kultury ważne dla poczucia tożsamości narodowej i przynależności do wspólnoty europejskiej oraz światowej, wskazane w informatorze dla języka mniejszości narodowej dla poziomu podstawowego, 13) wartości narodowe związane z własnym dziedzictwem kulturowym (np. ojczyzna, mała ojczyzna, naród, społeczeństwo), 14) pojęcie tradycji literackiej i jej podstawowe wyróżniki, 15) ogólne pojęcia i zjawiska kultury – dawne i współczesne – ważne dla zrozumienia czytanych utworów literackich, 16) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych, 17) podstawowe wyróżniki utworu literackiego właściwe dla różnych rodzajów i gatunków literackich, 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 7) teksty wskazane w informatorze dla języka mniejszości narodowej dla poziomu rozszerzonego i poznane w trakcie lektury własnej, 8) pojęcie dziedzictwa kulturowego, 9) wartości związane z tradycją literacką, 10) na czym polegają przemiany w obrębie najważniejszych gatunków literackich, np. dramatu jako gatunku, eposu, powieści, sonetu,

<p>18) podstawowe tematy, motywy, toposy, 19) podstawowe pojęcia z zakresu poetyki, teorii literatury i historii literatury, np. konwencja literacka, prąd artystyczny, rodzaj i gatunek literacki, temat, wątek, motyw, styl, 20) podstawowe kategorie estetyczne: komizm, tragizm, patos, ironia, oraz ich cechy artystyczne i funkcje – w zakresie niezbędnym do zrozumienia utworów literackich, 21) podstawowe procedury analizy utworu literackiego, np. odnalezienie dominanty kompozycyjnej; rozpoznanie konwencji rodzaju i gatunku literackiego, określenie nadawcy i odbiorcy, konwencji estetycznej i stylistycznej, rozpoznanie przesłania ideowego utworu literackiego, 22) rozumie pojęcia: kultura wysoka, masowa, kultura pop, arcydzieło, kicz</p>	<p>pieśni, hymnu, trenu i innych gatunków lirycznych, 11) rozumie związki i zależności rodzajów i gatunków literackich z prądami artystycznymi, 12) cechy kodów komunikacyjnych sztuk innych niż literatura (teatru, filmu, malarstwa), 13) rozumie związek między dominującą funkcją językową tekstu i jego formą oraz gatunkiem (przemówieniem, referatem, artykułem, esejem, wywiadem, dyskusją, negocjacją), 14) rodzaje środków stylistycznych właściwych dla różnych odmian języka; figury retoryczne, 15) rozumie, jakie związki zachodzą między różnymi warstwami utworu literackiego</p>
--	--

*Określenie „wie i rozumie” należy odnieść do standardów wymagań z zakresu wiedzy o języku; określenie „zna i rozumie” należy odnieść do standardów wymagań z zakresu wiedzy o literaturze i kulturze.

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający potrafi:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE ODBIORU TEKSTÓW KULTURY	
<p>1) rozpoznać różne rodzaje znaków w prezentowanych wytworach kultury; rozpoznać, co jest, a co nie jest systemem znaków; wskazać w przedstawionym materiale (na obrazie, w tekście, fragmencie filmu) znaki różnego rodzaju, 2) wskazać w tekście określone formy wymowy, formy fleksyjne i połączenia wyrazowe: rozpoznać formy fleksyjne wyrazów różnych części mowy, rozpoznać i nazwać podstawowe związki składniowe, 3) rozpoznać wieloznaczność słowa i odróżnić ją od homonimiczności form; pokazać poprawne i manipulacyjne posługiwanie się wyrazami wieloznacznymi, 4) odróżnić tekst językowo poprawny od niepoprawnego, 5) wskazać istotne cechy języka mówionego i pisanego oraz rozpoznać (według określonych cech), czy tekst jest mówiony, czy pisany, 6) wskazać i rozpoznać w tekście literackim elementy dialektu, 7) wskazać podstawowe cechy językowe poszczególnych stylów; rozpoznać (według określonych cech), w jakim stylu pisany jest określony fragment, 8) odróżniać intencje aktu mowy, np. rozkaz od prośby, pytanie od stwierdzenia; wydobyć ukryte cechy aktu mowy; dostrzec w tekście wypowiedzi ironię, sarkazm, prowokację, 9) rozpoznać funkcje określonych tekstów, 10) rozpoznać w tekście językowe środki perswazji i manipulacji: odróżnić środki etyczne od nieetycznych, szczerłość od nieszczerłości wypowiedzi, pokazać określone środki perswazji językowej, wskazać tekst zawierający manipulację językową, odróżniać zdania o faktach od zdań będących interpretacją faktów, 11) wskazać, na czym polega istota pokrewieństwa językowego</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz: 1) wyróżnić w tekście związki frazeologiczne, 2) w podanym tekście rozpoznać wyrazy zapożyczone</p>
W tekstach publicystycznych i popularnonaukowych:	
<p>12) odczytać dosłowne i metaforyczne znaczenia wyrazów, 13) odczytać znaczenia frazeologizmów,</p>	<p>jak na poziomie podstawowym</p>

<p>14) odczytać sens fragmentów (zdań, grupy zdań, akapitu), 15) wyodrębnić tezę (główną myśl) całego tekstu, 16) wyodrębnić argumenty i wnioski, 17) rozpoznać zasadę kompozycyjną tekstu i jej funkcję, 18) rozpoznać i określić typ nadawcy i typ adresata tekstu, 19) nazwać funkcję tekstu, 20) rozpoznać charakterystyczne cechy stylu i języka tekstu; nazwać środki językowe i ich funkcję w tekście, 21) rozpoznać cechy gatunkowe tekstu, 22) odtworzyć informacje sformułowane wprost; przetworzyć informacje, np. porządkować i hierarchizować, wskazywać przyczyny i skutki, oddzielać informacje od opinii</p>	
W tekstach literackich:	
<p>23) rozpoznać tematy, wątki, motywy, 24) rozpoznać bohatera i sposoby jego kreowania w utworze, 25) odczytać treści dosłowne i ukryte utworu, 26) dostrzec różnice między fikcją literacką i prawdą historyczną, 27) rozpoznać aluzje literackie, znaki i symbole kulturowe, np. biblijne, antyczne, 28) rozpoznać w tekście językowe środki artystycznego wyrazu, 29) określić funkcję środków językowych w utworze, 30) określić funkcję aktów mowy, 31) określić funkcję dialektyzmów, archaizmów, słownictwa środowiskowego w tekście literackim, 32) stosować konteksty właściwe utworów, 33) rozpoznać przybliżony czas powstania utworu, 34) rozpoznać konwencję literacką utworu, 35) rozpoznać styl utworu, 36) rozpoznać cechy gatunkowe utworu, 37) rozpoznać parafrazę, parodię, trawestację, 38) dostrzec cechy wspólne utworów, 39) dostrzec związki między utworem literackim i innymi dziełami sztuki, 40) dostrzec w utworze wartości charakterystyczne dla epoki, 41) rozpoznać powiązania utworów z historią, 42) dostrzec etyczne i estetyczne wartości utworu, 43) dostrzec wartości uniwersalne, narodowe, 44) rozpoznać funkcję utworu, np. dydaktyczną, kompensacyjną, formacyjną, 45) odróżnić osobiste sądy związane z odbiorem utworu od sądów utrwalonych w tradycji</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <p>3) określić funkcję występujących w utworze tematów, toposów, motywów, 4) określić funkcję (ideową i kompozycyjną) aluzji literackiej, znaku kulturowego, np. biblijnego, antycznego, 5) dostrzec związki między różnymi warstwami utworu, 6) dostrzec związki dzieła literackiego z kulturą i filozofią epoki, 7) odczytać znaki tradycji biblijnej, chrześcijańskiej, antycznej, 8) rozpoznać tradycję literacką, 9) dostrzec przemiany gatunku literackiego, 10) rozpoznać środki językowe, decydujące o swoistości wypowiedzi indywidualnej, 11) dostrzec cechy języka charakterystyczne dla danej epoki i stylu czytanych utworów, 12) dostrzec strukturę artystyczną utworu, 13) odczytać odniesienia do innych dziedzin sztuki</p>

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający potrafi:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE TWORZENIA TEKSTU WŁASNEGO	
<p>1) poprawnie mówić i pisać, ze świadomością tego, dlaczego tak właśnie to robi, 2) wypowiadać się ze świadomością intencji swojej wypowiedzi, 3) napisać krótki tekst w określonym stylu, 4) skonstruować tekst mający przekonać kogoś do czegoś, 5) publicznie zabrać głos, stosując podstawowe zasady retoryczne, 6) zachować się zgodnie z zasadami językowego savoir-vivre'u, 7) napisać spójny tekst na określony temat, 8) gromadzić, selekcionować materiał, hierarchizować argumenty; formułować hipotezy i wnioski, 9) interpretować utwór na podstawie jego analizy, 10) stosować podstawowe pojęcia z zakresu historii literatury, teorii literatury i nauki o języku,</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <p>1) redagować własną wypowiedź zgodnie z cechami gatunku i zamierzoną funkcją tekstu (rozprawki, recenzji, interpretacji utworu literackiego lub jego fragmentu, interpretacji porównawczej), 2) interpretować funkcję występujących w dziele tematów, motywów,</p>

11) przywołać właściwe konteksty, np. odnieść dzieło do biografii autora, filozofii, religii, życia, człowieka, 12) streszczać, parafrazować, cytować, komentować, wnioskować, 13) formułować i uzasadniać opinie, 14) porównywać dzieła, 15) prezentować własne przeżycia wynikające z kontaktów ze sztuką, 16) uczestniczyć w dialogu, dyskusji, broniąc swojego stanowiska, 17) mówić i pisać z dbałością o estetykę wypowiedzi	3) integrować wiedzę z zakresu historii literatury, teorii literatury, językoznawstwa i nauki o kulturze, 4) oceniać według wskazanych przez siebie kryteriów
W ZAKRESIE SAMOKSZTAŁCENIA	
18) korzystać z klasycznych źródeł informacji: słowników, encyklopedii, 19) korzystać z Internetu i innych elektronicznych źródeł informacji, 20) wykonać opis bibliograficzny, 21) wyszukać literaturę przedmiotu, dokonać jej selekcji według określonych kryteriów; wykorzystać ją do opracowania tematu, 22) scalać zdobyte informacje w różne formy wypowiedzi, 23) notować, sporządzić plan, konspekt, 24) gromadzić teksty literackie i inne teksty kultury, poznane w toku lektury własnej, stanowiące odniesienie do lektur poznanych w szkole, 25) analizować i korygować błędy językowe popełnione przez siebie lub dostrzeżone w czytanych tekstach	jak na poziomie podstawowym oraz: 5) tworzyć zestawy bibliograficzne na określony temat, 6) sporządzać przypisy, 7) tworzyć bazy danych, 8) sporządzać zapis komputerowy, audio i wideo

JĘZYK GRUPY ETNICZNEJ

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający wie, zna i rozumie:*

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE WIEDZY O JĘZYKU	
1) co to jest wartość sama w sobie (autoteliczna) i wartość użytkowa języka (język jako narzędzie), 2) rozumie istotę języka jako dwuklasowego systemu znaków, 3) gramatykę języka etnicznego w zakresie umożliwiającym poprawne posługiwanie się językiem w mowie i piśmie, 4) czym się różni język mówiony od pisanego; zna podstawowe cechy obu typów języka wynikające z różnic sytuacji komunikacyjnej, 5) zróżnicowanie dialektalne języka etnicznego i potrafi określić podstawowe różnice między dialektami języka etnicznego, 6) podstawowe cechy stylu pisanego i mówionego (monologicznego, dialogowego), 7) jakie są różnice między językiem literackim i dialektem, 8) jakie są podstawowe funkcje tekstów językowych (komunikacyjna, ekspresywna, impresywna), 9) pojęcie kultury języka, normy językowej, błędu oraz rozróżnia podstawowe typy błędów językowych, 10) jak poprawnie posługiwać się językiem etnicznym w zależności od sytuacji komunikacyjnej, 11) na czym polega publiczne zabieranie głosu, zna zasady komunikacji językowej, zna podstawowe zasady retoryki i językowego <i>savoir-vivre</i> 'u	jak na poziomie podstawowym oraz: 1) najważniejsze cechy dialektu swej okolicy, 2) na czym polega bogactwo leksykalne i frazeologiczne języka etnicznego i jak je pomnażać środkami rodzimymi, 3) pojęcie i typy stylizacji językowej, 4) co to jest akt mowy i jakie są rodzaje aktów mowy; wie o składnikach aktu mowy, o jego sensie dosłownym i intencjonalnym, 5) pojęcie perswazji i manipulacji językowej, 6) jakie były najważniejsze procesy językowe, 7) jakie są językowe rezultaty kontaktów języka etnicznego z innymi językami; zna pojęcie zapożyczenia leksykalnego i jego rodzaje
W ZAKRESIE WIEDZY O LITERATURZE I KULTURZE	
12) utwory literackie i inne teksty kultury ważne dla poczucia tożsamości etnicznej i przynależności do wspólnoty europejskiej oraz światowej, wskazane w informatorze dla języka grupy etnicznej dla poziomu podstawowego, 13) tradycję i kulturę grupy etnicznej,	jak na poziomie podstawowym oraz: 8) teksty wskazane w informatorze dla języka grupy etnicznej dla poziomu rozszerzonego i poznane w trakcie lektury własnej,

<p>14) wartości związane z własnym dziedzictwem kulturowym, np. grupa etniczna, społeczeństwo, mała ojczyzna, ojczyzna, naród,</p> <p>15) pojęcie tradycji literackiej i jej podstawowe wyróżniki,</p> <p>16) ogólne pojęcia i zjawiska kultury – dawne i współczesne – ważne dla zrozumienia czytanych dzieł,</p> <p>17) rozumie związek poznanych dzieł z życiem grupy etnicznej i narodu,</p> <p>18) podstawowe wyróżniki dzieła literackiego właściwe dla różnych rodzajów i gatunków literackich,</p> <p>19) podstawowe tematy, motywy, toposy,</p> <p>20) podstawowe pojęcia z zakresu poetyki, teorii literatury i historii literatury, np. konwencja literacka, prąd artystyczny, rodzaj i gatunek literacki, temat, wątek, motyw, styl,</p> <p>21) podstawowe kategorie estetyczne: komizm, tragizm, patos, ironię oraz ich cechy artystyczne i funkcje – w zakresie niezbędnym do zrozumienia czytanych utworów,</p> <p>22) podstawowe procedury analizy utworu literackiego, np. odnalezienie dominanty kompozycyjnej; rozpoznanie konwencji rodzaju i gatunku literackiego, określenie nadawcy i odbiorcy, konwencji estetycznej i stylistycznej, rozpoznanie przesłania ideowego utworu literackiego,</p> <p>23) rozumie pojęcia: kultura wysoka, masowa, kultura pop, arcydzieło, kicz</p>	<p>9) rozumie związek poznanych utworów z życiem grupy etnicznej,</p> <p>10) pojęcie dziedzictwa kulturowego,</p> <p>11) wartości związane z tradycją literacką,</p> <p>12) wyróżniki najważniejszych gatunków literackich,</p> <p>13) rozumie związki i zależności rodzajów i gatunków literackich z prądami artystycznymi,</p> <p>14) rozumie związek między dominującą funkcją językową tekstu i jego formą oraz gatunkiem (przemówieniem, referatem, artykułem, esejem, wywiadem, dyskusją, negocjacją),</p> <p>15) rodzaje środków stylistycznych właściwych dla różnych odmian języka; figury retoryczne,</p> <p>16) rozumie, jakie związki zachodzą między różnymi warstwami dzieła literackiego,</p> <p>17) cechy kodów komunikacyjnych sztuk innych niż literatura, np. malarstwa, rzeźby, grafiki</p>
--	---

*Określenie „wie i rozumie” należy odnieść do standardów wymagań z zakresu wiedzy o języku; określenie „zna i rozumie” należy odnieść do standardów wymagań z zakresu wiedzy o literaturze i kulturze.

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający potrafi:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE ODBIORU TEKSTÓW KULTURY	
<p>1) odczytać tekst napisany w języku etnicznym,</p> <p>2) przetłumaczyć tekst napisany w języku etnicznym na język polski i odwrotnie,</p> <p>3) wskazać w tekście określone formy wymowy, formy fleksyjne i połączenia wyrazowe: rozpoznać formy fleksyjne wyrazów różnych części mowy, rozpoznać i nazwać podstawowe związki składniowe,</p> <p>4) rozpoznać wieloznaczność słowa i odróżnić ją od homonimiczności form,</p> <p>5) wyróżnić w tekście związki frazeologiczne,</p> <p>6) wskazać ślady procesów dawnych we współczesnym języku etnicznym,</p> <p>7) odróżnić tekst językowo poprawny od niepoprawnego,</p> <p>8) rozpoznać w tekście wyrazy zapożyczone i podać ich odpowiedniki w języku etnicznym,</p> <p>9) wskazać w tekście stylizację,</p> <p>10) wskazać istotne cechy języka mówionego, w jego odmianie dialektalnej, i pisanego,</p> <p>11) odróżnić intencje aktu mowy, np. rozkaz od prośby, pytanie od stwierdzenia,</p> <p>12) rozpoznać funkcje określonych tekstów,</p> <p>13) odróżnić zdania o faktach od zdań będących interpretacją faktów,</p> <p>14) wskazać, na czym polega istota pokrewieństwa języka etnicznego z innymi językami</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <p>1) wskazać i rozpoznać elementy gwar terytorialnych,</p> <p>2) rozpoznać różne rodzaje znaków w prezentowanych wytworach kultury; rozpoznać, co jest, a co nie jest systemem znaków; wskazać w przedstawionym materiale (na obrazie, w tekście, fragmencie filmu) znaki różnego rodzaju,</p> <p>3) rozpoznać w tekście językowe środki perswazji i manipulacji: odróżnić środki etyczne od nieetycznych, szczerłość od nieszczerłości wypowiedzi, wskazać tekst zawierający manipulację językową, pokazać określone środki perswazji językowej,</p> <p>4) wydobyc w tekście wypowiedzi ukryte cechy aktu mowy; dostrzec ironię, sarkazm, prowokację</p>

W tekstach publicystycznych i popularnonaukowych:	
15) odczytać dosłowne i metaforyczne znaczenia wyrazów, 16) odczytać znaczenia frazeologizmów, 17) odczytać sens fragmentów (zdań, grupy zdań, akapitu), 18) wyodrębnić tezę (główną myśl) całego tekstu, 19) wyodrębnić argumenty i wnioski, 20) rozpoznać zasadę kompozycyjną tekstu i jej funkcję, 21) rozpoznać i określić typ nadawcy i typ adresata tekstu, 22) nazwać funkcję tekstu, 23) rozpoznać charakterystyczne cechy stylu i języka tekstu; nazwać środki językowe i ich funkcję w tekście, 24) rozpoznać cechy gatunkowe tekstu, 25) odtworzyć informacje sformułowane wprost; przetworzyć informacje: np. porządkować i hierarchizować; wskazywać przyczyny i skutki, oddzielać informacje od opinii	jak na poziomie podstawowym
W tekstach literackich:	
26) rozpoznać tematy, wątki, motywy, 27) rozpoznać bohatera i sposoby jego kreowania w utworze, 28) odczytać treści dosłowne i ukryte utworu, 29) dostrzec różnice między fikcją literacką i prawdą historyczną, 30) rozpoznać aluzje literackie, znaki i symbole kulturowe, np. antyczne, biblijne, 31) rozpoznać w tekście językowe środki artystycznego wyrazu, 32) określić funkcję środków językowych w utworze, 33) określić funkcję aktów mowy, 34) określić odmianę dialektalną języka etnicznego, jaką napisany jest dany utwór, i określić związek między językiem utworu i opisywanymi realiami, 35) określić funkcję dialektyzmów, archaizmów, słownictwa środowiskowego w tekście literackim, 36) stosować konteksty właściwe utworów, 37) rozpoznać przybliżony czas powstania utworu, 38) rozpoznać konwencję literacką utworu, 39) rozpoznać styl utworu, 40) rozpoznać cechy gatunkowe utworu, 41) rozpoznać parafrazę, parodię, trawestację, 42) dostrzec cechy wspólne i różne utworów, 43) dostrzec związki między utworem literackim i innymi dziełami sztuki, 44) dostrzec w dziele wartości charakterystyczne dla epoki, 45) rozpoznać powiązania utworów z historią, 46) dostrzec etyczne i estetyczne wartości utworu, 47) dostrzec wartości uniwersalne i narodowe, 48) rozpoznać funkcję utworu, np. dydaktyczną, kompensacyjną, formacyjną, 49) powiązać odczytanie dzieła z historią regionu, Polski i Europy (tradycją etniczną, narodową, europejską), 50) odróżnić osobiste sądy związane z odbiorem utworu od sądów utrwalonych w tradycji	jak na poziomie podstawowym oraz: 5) określić funkcję występujących w dziele tematów, toposów, motywów, 6) określić funkcję (ideową i kompozycyjną) aluzji literackiej, znaku kulturowego, np. antycznego, biblijnego, 7) dostrzec związki między różnymi warstwami dzieła, 8) dostrzec związki dzieła z kulturą i filozofią epoki, 9) odczytać znaki tradycji antycznej, biblijnej, chrześcijańskiej, 10) rozpoznać tradycję literacką, 11) dostrzec przemiany gatunku literackiego, 12) rozpoznać środki językowe, decydujące o swoistości wypowiedzi indywidualnej, 13) dostrzec cechy języka charakterystyczne dla danej epoki i stylu czytanych utworów, 14) dostrzec strukturę artystyczną dzieła, 15) odczytać odniesienia do innych dziedzin sztuki

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający potrafi:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
W ZAKRESIE TWORZENIA TEKSTU WŁASNEGO	
1) napisać spójny tekst na określony temat, 2) poprawnie mówić i pisać, ze świadomością tego, dlaczego tak właśnie to robi, 3) stosować techniki przekładu, 4) nadać przekładowi spójność i poprawność stylistyczną,	jak na poziomie podstawowym oraz: 1) redagować własną wypowiedź zgodnie z cechami gatunku i zamierzoną funkcją tekstu

<p>5) wypowiadać się ze świadomością intencji swojej wypowiedzi, 6) skonstruować tekst mający przekonać kogoś do czegoś, 7) publicznie zabrać głos, stosując podstawowe zasady retoryczne, 8) zachować się zgodnie z zasadami językowego savoir-vivre'u, 9) gromadzić, selekcjonować materiał, hierarchizować argumenty; formułować hipotezy i wnioski, 10) interpretować utwór na podstawie jego analizy, 11) stosować podstawowe pojęcia z zakresu historii literatury, teorii literatury i nauki o języku, 12) przywołać właściwe konteksty, np. odnieść dzieło do biografii autora, filozofii, religii, życia, człowieka, 13) streszczać, parafrazować, cytować, komentować, wnioskować, 14) formułować i uzasadniać opinie, 15) porównywać utwory, 16) prezentować własne przeżycia wynikające z kontaktów ze sztuką, 17) uczestniczyć w dialogu, dyskusji, bronić swojego stanowiska, 18) mówić i pisać z dbałością o estetykę wypowiedzi</p>	<p>(rozprawki, recenzji, interpretacji utworu literackiego lub jego fragmentu, interpretacji porównawczej), 2) interpretować funkcję występujących w dziele tematów, motywów, 3) integrować wiedzę z zakresu historii literatury, teorii literatury, językoznawstwa i nauki o kulturze, 4) oceniać według wskazanych przez siebie kryteriów</p>
W ZAKRESIE SAMOKSZTAŁCENIA	
<p>19) korzystać z klasycznych źródeł informacji: słowników, encyklopedii, 20) korzystać z Internetu i innych elektronicznych źródeł informacji, 21) wykonać opis bibliograficzny, 22) wyszukać literaturę przedmiotu, dokonać jej selekcji według określonych kryteriów; wykorzystać ją do opracowania tematu, 23) scalać zdobyte informacje w różne formy wypowiedzi, 24) notować, sporządzić plan, konspekt, 25) gromadzić teksty literackie i inne teksty kultury, poznane w toku lektury własnej, stanowiące odniesienie do lektur poznanych w szkole, 26) analizować i korygować błędy językowe popełnione przez siebie lub dostrzeżone w czytanych tekstach</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz: 5) tworzyć zestawy bibliograficzne na określony temat, 6) sporządzać przypisy, 7) tworzyć bazy danych, 8) sporządzać zapis komputerowy, audio i wideo</p>

HISTORIA

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający zna faktografię i terminologię historyczną w stopniu umożliwiającym rozumienie przeszłości w odniesieniu do:

- 1) państw – ich organizacji, struktury władzy, terytorium,
- 2) systemów politycznych,
- 3) struktury i organizacji społeczeństw,
- 4) życia gospodarczego,
- 5) wydarzeń politycznych i militarnych oraz konfliktów i kryzysów społecznych, gospodarczych, religijnych i ideologicznych,
- 6) działalności najważniejszych postaci, dynastii, grup społecznych,
- 7) życia religijnego,
- 8) osiągnięć cywilizacyjnych,
- 9) osiągnięć kultury i sztuki, myśli politycznej, społecznej i filozoficznej,

które stosuje do opisu, wyjaśnienia i oceny poniższych zagadnień oraz problemów:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<p>w wymiarze dziejów świata: 1) różnorodność cywilizacji świata w przeszłości i obecnie, 2) konflikty społeczne, wojny, ludobójstwo, w tym Holocaust, 3) przemiany form gospodarowania od czasów najdawniejszych po współczesną rewolucję techniczną oraz historyczny rozwój kultury materialnej,</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz: 1) trwałe osiągnięcia cywilizacji starożytnych i religie starożytnego Wschodu, 2) przemiany ustrojowe w Grecji i w Rzymie, 3) powstanie i rozwój religii monoteistycznych, 4) kręgi cywilizacji średniowiecznych; Europa a inne cywilizacje, 5) znaczenie chrześcijaństwa w cywilizacjach średniowiecznej Europy,</p>

<p>4) rola państwa jako podstawowej formy zorganizowania społeczeństw i przemiany państw, w wymiarze dziejów Europy:</p> <p>5) fundamenty Europy; jedność i różnorodność oraz przemiany ideowe, rola chrześcijaństwa w tworzeniu tożsamości europejskiej,</p> <p>6) kształtowanie się narodów Europy i ich wkład w historię, współistnienie i konflikty pomiędzy państwami,</p> <p>7) przemiany w obrębie struktur, świadomości i obyczajowości społeczeństw europejskich,</p> <p>w wymiarze historii Polski:</p> <p>8) przemiany form państwa polskiego,</p> <p>9) uwarunkowania i przeobrażenia polskiej świadomości narodowej i politycznej,</p> <p>10) rola Polski w dziejach gospodarki i struktur społecznych Europy,</p> <p>11) postawy jednostek oraz grup społecznych wobec potrzeb epok,</p> <p>12) wielokulturowość w dziejach Polski, współistnienie religii i wyznań oraz znaczenie chrześcijaństwa, w tym Kościoła katolickiego</p>	<p>6) funkcjonowanie władzy i struktura społeczeństw średniowiecznych,</p> <p>7) powstanie i rozwój Polski w wiekach średnich oraz znaczenie chrześcijaństwa dla powstania i rozwoju państwowości i kultury polskiej,</p> <p>8) cywilizacyjne przemiany w Europie od odrodzenia do oświecenia,</p> <p>9) nowe horyzonty; Europa wobec odmiennych kultur i systemów wartości,</p> <p>10) przeobrażenia chrześcijaństwa w XVI i XVII wieku,</p> <p>11) powstanie nowożytnej państwowości,</p> <p>12) uwarunkowania potęgi i upadku Rzeczypospolitej Obojga Narodów,</p> <p>13) rewolucja przemysłowa i jej następstwa,</p> <p>14) mapa polityczna XIX- wiecznej Europy i świata,</p> <p>15) przemiany świadomości Europejczyków,</p> <p>16) procesy demokratyzacyjne i parlamentaryzm w XIX wieku,</p> <p>17) społeczeństwo polskie bez własnego państwa,</p> <p>18) I i II wojna światowa – geneza, charakter i następstwa konfliktów,</p> <p>19) systemy totalitarne i ich zbrodniczy charakter,</p> <p>20) funkcjonowanie demokracji w XX wieku,</p> <p>21) ewolucja stosunków międzynarodowych i ich charakter oraz struktury ponadnarodowe w polityce i gospodarce,</p> <p>22) rewolucja techniczna w XX wieku,</p> <p>23) przemiany w sferze kultury; sobór watykański II i encykliki papieskie,</p> <p>24) Rzeczpospolita między okresem zniewolenia a niepodległością</p>
---	---

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający stosuje faktografię i terminologię historyczną do wyjaśnienia procesu historycznego:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<p>1) umieszcza opisywane wydarzenia w czasie i w przestrzeni,</p> <p>2) wskazuje przyczyny i skutki wydarzeń,</p> <p>3) przeprowadza hierarchizację faktów,</p> <p>4) uwzględnia zmiany zachodzące w czasie,</p> <p>5) uogólnia fakty,</p> <p>6) wskazuje cechy charakterystyczne poszczególnych epok i okresów historycznych,</p> <p>7) korzysta z różnorodnych źródeł wiedzy historycznej – wyszukuje informacje</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <p>1) korzysta z różnorodnych źródeł wiedzy historycznej – wyszukuje i interpretuje informacje zgodnie z warsztatem historycznym,</p> <p>2) wskazuje związki pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego (polityką, gospodarką, kulturą) w przeszłości</p>

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający przedstawia oraz ocenia wydarzenia i zjawiska historyczne, formułując przejrzystą i logiczną wypowiedź pisemną:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<p>1) porównuje, czyli wskazuje różnice i podobieństwa między wydarzeniami historycznymi,</p> <p>2) formułuje oceny,</p> <p>3) uzasadnia sformułowane oceny</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <p>1) porównuje, czyli wskazuje różnice i podobieństwa między zjawiskami i procesami,</p> <p>2) krytycznie analizuje i ocenia różne interpretacje historii</p>

HISTORIA dla osób niesłyszących

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający zna wydarzenia i słownictwo historyczne, tzn. wie, jakie w przeszłości były:

- 1) obszary państw, ich organizacja i struktura władzy,
- 2) systemy polityczne,
- 3) struktury i organizacje społeczeństw,
- 4) formy gospodarki,
- 5) wydarzenia polityczne i militarne oraz konflikty i kryzysy społeczne, gospodarcze, religijne i ideologiczne,
- 6) najważniejsze postacie, dynastie, grupy społeczne i ich działalność,
- 7) religie,
- 8) osiągnięcia cywilizacyjne,
- 9) osiągnięcia kultury i sztuki, myśli politycznej, społecznej i filozoficznej,

które stosuje do opisu, wyjaśnienia i oceny poniższych zagadnień oraz problemów:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
w wymiarze dziejów świata:	jak na poziomie podstawowym oraz:
<ol style="list-style-type: none"> 1) różnorodność cywilizacji świata w przeszłości i obecnie, 2) konflikty społeczne, wojny, ludobójstwo, w tym Holocaust, 3) przemiany form gospodarowania od czasów najdawniejszych po współczesną rewolucję techniczną oraz historyczny rozwój kultury materialnej, 4) rola państwa jako podstawowej formy zorganizowania społeczeństw i przemiany państw, 	<ol style="list-style-type: none"> 1) trwałe osiągnięcia cywilizacji starożytnych i religie starożytnego Wschodu, 2) przemiany ustrojowe w Grecji i w Rzymie, 3) powstanie i rozwój religii monoteistycznych, 4) kręgi cywilizacji średniowiecznych; Europa a inne cywilizacje, 5) znaczenie chrześcijaństwa w cywilizacjach średniowiecznej Europy, 6) funkcjonowanie władzy i struktura społeczeństw średniowiecznych, 7) powstanie i rozwój Polski w wiekach średnich oraz znaczenie chrześcijaństwa dla powstania i rozwoju państwowości i kultury polskiej, 8) cywilizacyjne przemiany w Europie od odrodzenia do oświecenia, 9) nowe horyzonty; Europa wobec odmiennych kultur i systemów wartości, 10) przeobrażenia chrześcijaństwa w XVI i XVII wieku, 11) powstanie nowożytnej państwowości, 12) uwarunkowania potęgi i upadku Rzeczypospolitej Obojga Narodów, 13) rewolucja przemysłowa i jej następstwa, 14) mapa polityczna XIX- wiecznej Europy i świata, 15) przemiany świadomości Europejczyków, 16) procesy demokratyzacyjne i parlamentaryzm w XIX wieku, 17) społeczeństwo polskie bez własnego państwa, 18) I i II wojna światowa - geneza, charakter i następstwa konfliktów, 19) systemy totalitarne i ich zbrodniczy charakter, 20) funkcjonowanie demokracji w XX wieku, 21) ewolucja stosunków międzynarodowych i ich charakter oraz struktury ponadnarodowe w polityce i gospodarce, 22) rewolucja techniczna w XX wieku, 23) przemiany w sferze kultury; sobór watykański II i encykliki papieskie, 24) Rzeczpospolita między okresem zniewolenia a niepodległością
w wymiarze dziejów Europy:	
<ol style="list-style-type: none"> 5) fundamenty Europy; jedność i różnorodność oraz przemiany ideowe, rola chrześcijaństwa w tworzeniu tożsamości europejskiej, 6) kształtowanie się narodów Europy i ich wkład w historię, współistnienie i konflikty pomiędzy państwami, 7) przemiany w obrębie struktur, świadomości i obyczajowości społeczeństw europejskich, 	
w wymiarze historii Polski:	
<ol style="list-style-type: none"> 8) przemiany form państwa polskiego, 9) uwarunkowania i przeobrażenia polskiej świadomości narodowej i politycznej, 10) rola Polski w dziejach gospodarki i struktur społecznych Europy, 11) postawy jednostek oraz grup społecznych wobec potrzeb epok, 12) wielokulturowość w dziejach Polski, współistnienie religii i wyznań oraz znaczenie chrześcijaństwa, w tym Kościoła katolickiego 	

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający wykorzystuje wiadomości i słownictwo historyczne do wyjaśnienia procesu historycznego:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<ol style="list-style-type: none"> 1) wie, kiedy i gdzie miało miejsce wydarzenie historyczne, 2) wskazuje przyczyny i skutki wydarzeń, 3) porządkuje fakty według ich ważności, 4) nazywa zmiany występujące w kolejnych epokach historycznych, 5) uogólnia fakty, 6) wskazuje charakterystyczne cechy epok i okresów historycznych, 7) korzysta z różnorodnych, dostosowanych do potrzeb osób niesłyszących, źródeł wiedzy historycznej – wyszukuje informacje 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) korzysta z różnorodnych źródeł wiedzy historycznej – wyszukuje i interpretuje informacje zgodnie z warsztatem historycznym, 2) wskazuje związki pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego (polityką, gospodarką, kulturą) w przeszłości

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający przedstawia oraz ocenia wydarzenia i zjawiska historyczne, formułując logiczną wypowiedź pisemną:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<ol style="list-style-type: none"> 1) porównuje, czyli wskazuje różnice i podobieństwa między wydarzeniami historycznymi, 2) formułuje oceny, 3) uzasadnia sformułowane oceny 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) porównuje, czyli wskazuje różnice i podobieństwa między zjawiskami i procesami, 2) krytycznie analizuje i ocenia różne interpretacje historii

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE**I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE**

Zdający zna i rozumie zjawiska oraz procesy z następujących obszarów:

- 1) społeczeństwo,
- 2) polityka,
- 3) prawo,
- 4) problemy współczesnego świata,

które stosuje do opisu, wyjaśnienia i oceny poniższych zagadnień oraz problemów:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<ol style="list-style-type: none"> 1) życie społeczne – formy, prawidłowości, instytucje, 2) społeczeństwo polskie – struktura i problemy, 3) naród, patriotyzm, nacjonalizm, 4) państwo – geneza, atrybuty, funkcje, 5) demokracja – zasady, wartości, procedury, instytucje, 6) polityka – ideologie i doktryny polityczne, partie polityczne, kultura polityczna, 7) urząd Rzeczypospolitej Polskiej – konstytucja, organy władzy, samorząd terytorialny, 8) społeczeństwo obywatelskie – formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym, 9) prawo – funkcje, źródła, dziedziny, hierarchia norm prawnych, 10) sądy i trybunały w Polsce, 11) prawa człowieka i ich znaczenie we współczesnym świecie, 12) obywatel wobec prawa, 13) Polska w Europie, 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) procesy społeczne, ruchy społeczne, 2) wartości społeczne – konflikty wartości, 3) społeczeństwo polskie – dynamika przemian, modernizacja, 4) historyczne i współczesne formy państw, 5) modele ustrojowe państw demokratycznych, 6) zagrożenia dla demokracji, 7) urząd Rzeczypospolitej Polskiej – zasady funkcjonowania organów władzy publicznej, 8) zasady tworzenia i egzekwowania prawa, 9) prawa człowieka – generacje, procedury ich ochrony, 10) elementy prawa cywilnego, karnego i administracyjnego, 11) zjednoczona Europa – szanse i bariery rozwoju, 12) zasady polskiej polityki zagranicznej, 13) wyzwania współczesności – globalizacja, migracje, ochrona środowiska naturalnego, genetyka

14) Unia Europejska – instytucje, zasady działania, 15) stosunki, organizacje i instytucje międzynarodowe, 16) problemy współczesnego świata – konflikty, terroryzm, ubóstwo, choroby cywilizacyjne, 17) planowanie własnej kariery zawodowej w związku z uwarunkowaniami pojawiającymi się na rynku pracy	
--	--

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający stosuje wiadomości i słownictwo do wyjaśnienia procesów zachodzących we współczesnym świecie:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) dokonuje selekcji i porządkowania faktów, 2) korzysta z różnorodnych źródeł informacji o życiu społecznym i politycznym, 3) odróżnia informacje o faktach od opinii, 4) lokalizuje ważne wydarzenia i postacie życia publicznego w czasie i przestrzeni, 5) wskazuje przyczyny i skutki różnych wydarzeń i procesów, 6) rozpoznaje problemy społeczności lokalnej, regionu, kraju i świata, 7) znajduje i czyta ze zrozumieniem przepisy prawne odnoszące się do danego problemu, 8) wypełnia druki urzędowe, sporządza różnego typu pisma	jak na poziomie podstawowym oraz: 1) dokonuje krytycznej analizy materiałów źródłowych, 2) analizuje stanowiska różnych stron debaty publicznej

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający przedstawia i ocenia wydarzenia, formułując logiczną wypowiedź pisemną:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) ocenia wydarzenia i procesy polityczne, społeczne, 2) formułuje i uzasadnia własne stanowisko w sprawach publicznych, 3) wskazuje propozycje rozwiązań problemów społeczności lokalnej, regionu, kraju i świata, 4) ocenia działania grup społecznych, władz i obywateli z punktu widzenia różnych wartości (np. demokracji, tolerancji), 5) wypowiada się w formach przyjętych w życiu publicznym (np. przemówienie, głos w dyskusji, petycja, list do redakcji, pismo, radnego)	jak na poziomie podstawowym oraz: 1) charakteryzuje dylematy życia zbiorowego we współczesnym świecie, 2) przedstawia propozycje planowania działań zmierzających do rozwiązania problemów społecznych i politycznych, 3) ocenia współczesne wydarzenia z punktu widzenia kultury i etyki życia publicznego

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE dla osób niesłyszących

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający zna i rozumie zjawiska oraz procesy z następujących obszarów:

- 1) społeczeństwo,
- 2) polityka,
- 3) prawo,
- 4) problemy współczesnego świata,

które stosuje do opisu, wyjaśnienia i oceny poniższych zagadnień oraz problemów:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<ol style="list-style-type: none"> 1) życie społeczne – formy, prawdziwości, instytucje, 2) społeczeństwo polskie – struktura i problemy, 3) naród, patriotyzm, nacjonalizm, 4) państwo – geneza, atrybuty, funkcje, 5) demokracja – zasady, wartości, procedury, instytucje, 6) polityka – ideologie i doktryny polityczne, partie polityczne, kultura polityczna, 7) urządzenie Rzeczypospolitej Polskiej – konstytucja, organy władzy, samorząd terytorialny, 8) społeczeństwo obywatelskie – formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym, 9) prawo – funkcje, źródła, dziedziny, hierarchia norm prawnych, 10) sądy i trybunały w Polsce, 11) prawa człowieka i ich znaczenie we współczesnym świecie, 12) obywatel wobec prawa, 13) Polska w Europie, 14) Unia Europejska – instytucje, zasady działania, 15) stosunki, organizacje i instytucje międzynarodowe, 16) problemy współczesnego świata – konflikty, terroryzm, ubóstwo, choroby cywilizacyjne 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) procesy społeczne, ruchy społeczne, 2) wartości społeczne – konflikty wartości, 3) społeczeństwo polskie – dynamika przemian, modernizacja, 4) historyczne i współczesne formy państw, 5) modele ustrojowe państw demokratycznych, 6) zagrożenia dla demokracji, 7) urządzenie Rzeczypospolitej Polskiej – zasady funkcjonowania organów władzy publicznej, 8) zasady tworzenia i egzekwowania prawa, 9) prawa człowieka – generacje, procedury ich ochrony, 10) elementy prawa cywilnego, karnego i administracyjnego, 11) zjednoczona Europa – szanse i bariery rozwoju, 12) zasady polskiej polityki zagranicznej, 13) wyzwania współczesności – globalizacja, migracje, ochrona środowiska naturalnego, genetyka

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający stosuje wiadomości i słownictwo do wyjaśnienia procesów zachodzących we współczesnym świecie:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<ol style="list-style-type: none"> 1) dokonuje selekcji i porządkowania faktów, 2) korzysta z różnorodnych źródeł informacji o życiu społecznym i politycznym, 3) odróżnia informacje o faktach od opinii, 4) lokalizuje ważne wydarzenia i postacie życia publicznego w czasie i przestrzeni, 5) wskazuje przyczyny i skutki różnych wydarzeń i procesów, 6) rozpoznaje problemy społeczności lokalnej (uwzględnia problemy osób niesłyszących), regionu, kraju i świata, 7) znajduje i czyta ze zrozumieniem przepisy prawne odnoszące się do danego problemu, 8) wypełnia druki urzędowe, sporządza różnego typu pisma 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) dokonuje krytycznej analizy materiałów źródłowych, 2) analizuje stanowiska różnych stron debaty publicznej

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający przedstawia i ocenia wydarzenia, formułując logiczną wypowiedź pisemną:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<ol style="list-style-type: none"> 1) ocenia wydarzenia i procesy polityczne, społeczne, 2) formułuje i uzasadnia własne stanowisko w sprawach publicznych, 3) wskazuje propozycje rozwiązań problemów społeczności lokalnej, regionu, kraju i świata, 4) ocenia działania grup społecznych, władz i obywateli z punktu widzenia różnych wartości (np. demokracji, tolerancji), 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje dylematy życia zbiorowego we współczesnym świecie, 2) przedstawia propozycje planowania działań zmierzających do rozwiązania problemów społecznych i politycznych z uwzględnieniem potrzeb osób niesłyszących,

5) wypowiada się w formach przyjętych w życiu publicznym (np. głos w dyskusji, petycja, list do redakcji, pisma, radnego)	3) ocenia współczesne wydarzenia z punktu widzenia kultury i etyki życia publicznego
---	--

HISTORIA MUZYKI

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający zna i rozumie:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) terminy i pojęcia muzyczne określające: <ol style="list-style-type: none"> a) elementy muzyki, b) sposoby porządkowania materiału dźwiękowego (strój, skala, tonalność, metryka, faktura) i jego zapis, c) elementy dzieła muzycznego i sposoby jego kształtowania, d) techniki kompozytorskie, e) funkcje muzyki, gatunki i formy muzyczne, f) rodzaje obsady wykonawczej, 2) twórczość wybranych kompozytorów, 3) cechy stylu muzycznego: <ol style="list-style-type: none"> a) epok historycznych i szkół kompozytorskich, b) wybranych kompozytorów, 4) chronologię w odniesieniu do: <ol style="list-style-type: none"> a) epok, okresów, stylów i kierunków w muzyce, b) szkół kompozytorskich i ugrupowań artystycznych, c) postaci kompozytorów i wybitnych wykonawców, d) dzieł muzycznych oraz gatunków, form i technik kompozytorskich, e) obsady wykonawczej (instrumenty muzyczne, zespoły) 	jak na poziomie podstawowym oraz: <ol style="list-style-type: none"> 1) twórczość kompozytorów reprezentatywnych dla epoki, stylu, ugrupowania artystycznego, 2) chronologię w odniesieniu do postaci teoretyków

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający stosuje posiadaną wiedzę do opisu i analizy wybranych zjawisk:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) przedstawia wiedzę o dziejach muzyki w oparciu o znajomość: <ol style="list-style-type: none"> a) dzieł muzycznych, b) twórczości i biografii wybranych kompozytorów, 2) analizuje (słuchowo, wzrokowo lub słuchowo-wzrokowo) utwory muzyczne z określeniem: <ol style="list-style-type: none"> a) technik kompozytorskich, b) cech gatunków i form muzycznych, c) cech stylu muzycznego, 3) analizuje teksty literackie o muzyce (teoretyczne, historyczne) z określeniem problemu (przedmiotu) omawianego w tekście	jak na poziomie podstawowym oraz: <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia wiedzę o dziejach muzyki w oparciu o znajomość problemów i procesów historycznych, 2) analizuje utwory muzyczne z określeniem: <ol style="list-style-type: none"> a) funkcji i przeobrażeń gatunków i form muzycznych, b) cech zapisu muzycznego, 3) analizuje teksty literackie o muzyce (teoretyczne, historyczne, krytyczne) z określeniem: <ol style="list-style-type: none"> a) problemu (przedmiotu) omawianego w tekście, b) kontekstu historycznego

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający przedstawia wybrane zjawiska, formułując przejrzystą i logiczną wypowiedź pisemną:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) określa powiązania, wpływy, różnice i podobieństwa: a) dzieł, form i gatunków muzycznych, b) technik kompozytorskich, 2) postrzega związki kultury muzycznej z innymi dziedzinami sztuki	jak na poziomie podstawowym oraz ocenia wybrane zjawiska w historii muzyki: 1) określa powiązania, wpływy, różnice i podobieństwa stylów indywidualnych, lokalnych i historycznych, 2) postrzega związki kultury muzycznej z wydarzeniami politycznymi i społecznymi, 3) prezentuje indywidualny i krytyczny pogląd na muzyczną twórczość i kulturę epok minionych

HISTORIA SZTUKI**I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE**

Zdający zna i rozumie:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) epoki, style, kierunki i dzieła sztuki w zakresie sztuk plastycznych oraz ich chronologię: a) rozróżnia epoki, style i kierunki sztuk plastycznych oraz umieszcza je we właściwym porządku chronologicznym, b) identyfikuje dzieła sztuki, przyporządkowuje je właściwym autorom oraz wskazuje czas i miejsce, z którymi są związane, 2) podstawowe gatunki, techniki oraz terminy sztuk plastycznych: a) rozróżnia gatunki sztuki oraz techniki sztuk plastycznych, b) poprawnie stosuje terminy z zakresu sztuk plastycznych, 3) podstawowe tematy ikonograficzne	jak na poziomie podstawowym

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający stosuje posiadaną wiedzę do opisu, analizy i interpretacji zjawiska artystycznego:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) wyjaśnia związki i różnice między epokami, stylami i kierunkami sztuki, 2) opisuje dzieła sztuki pod względem formy i treści, 3) rozumie powiązania i zależności między zjawiskami artystycznymi, miejscem i czasem ich powstania – dostrzega i określa zależności dzieła sztuki od jego funkcji i środowiska powstania, 4) dokonuje analizy formalnej dzieła sztuki (np. w architekturze: układ przestrzenny, plan, bryła, konstrukcja, dekoracja; w rzeźbie: bryła, kompozycja, faktura; w malarstwie: kompozycja, kolor, światłocień, perspektywa)	jak na poziomie podstawowym oraz: 1) opisuje dzieła sztuki pod względem formy i treści na tle zjawisk artystycznych i prądów epoki, 2) rozumie powiązania i zależności między zjawiskami artystycznymi, miejscem i czasem ich powstania – dostrzega i określa zależności dzieła sztuki od sytuacji społeczno-politycznej, ośrodków kulturotwórczych, centrów religijnych oraz instytucji życia artystycznego, 3) wykazuje różnice i podobieństwa między dziełami sztuki powstałymi w różnych epokach, 4) interpretuje podstawowe tematy i treści dzieła sztuki

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający przedstawia i ocenia wybrane zagadnienia, formułując przejrzystą i logiczną wypowiedź pisemną:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
przeprowadza analizę porównawczą dzieł na podstawie podanych przykładów	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przeprowadza analizę porównawczą dzieł, stylów i kierunków na podstawie podanych lub samodzielnie dobranych przykładów, 2) krytycznie ocenia dzieła lub zjawiska w sztuce pod względem artystycznym oraz uzasadnia swoje zdanie, 3) wartościuje zjawiska artystyczne i dzieła sztuki, uwzględniając treści oraz środki wyrazu, uzasadniając swoje zdanie na podstawie trafnie dobranych przykładów

WIEDZA O TAŃCU**I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE**

Zdający zna i rozumie:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<ol style="list-style-type: none"> 1) podstawowe terminy i pojęcia z dziedziny teorii i historii tańca, dotyczące: <ol style="list-style-type: none"> a) ruchu tanecznego, b) dzieła tanecznego (jego form i treści), c) warsztatu tancerza i choreografa, 2) dzieła taneczne charakterystyczne dla poszczególnych epok, twórczość wybitnych choreografów i tancerzy, 3) polskie tańce narodowe w aspekcie artystycznym, 4) polskie tańce regionalne w aspekcie artystycznym i geograficznym (na podstawie wybranych regionów: Kaszub, Kurpiów, Wielkopolski, Łowickiego, Śląska i Podhala), 5) cechy charakterystyczne epok, stylów i kierunków w sztuce tańca 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) terminy i pojęcia z dziedziny teorii, historii i estetyki tańca, dotyczące: <ol style="list-style-type: none"> a) technik tańca, b) dzieła tanecznego (jego tematu, funkcji: widowiskowej, rekreacyjnej, terapeutycznej, integrującej, edukacyjnej), c) procesu powstawania dzieła tanecznego (technik i konwencji wypowiedzi artystycznej), d) warsztatu pedagoga tańca, e) kanonów estetycznych sztuki tańca, 2) strukturę organizacyjną i zasady funkcjonowania teatru jako miejsca działalności artystycznej choreografa i tancerza, 3) dzieła taneczne charakterystyczne dla poszczególnych stylów i kierunków tańca, 4) twórczość wybitnych teoretyków tańca, 5) polskie tańce narodowe w aspekcie społecznym i historycznym, 6) polskie tańce regionalne w aspekcie społecznym i historycznym

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający opisuje i analizuje:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<ol style="list-style-type: none"> 1) ruch taneczny, 2) dzieło taneczne (jego formę i treść), 3) związki tańca z innymi dziedzinami sztuki 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) techniki tańca, 2) dzieło taneczne (kanony estetyczne, sposoby interpretacji),

	3) epoki, style, kierunki, fakty, konwencje, zjawiska artystyczne w dziedzinie sztuki tańca, 4) uwarunkowania społeczne i historyczno-kulturowe sztuki tańca
--	---

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający przedstawia i ocenia wybrane zagadnienia, formułując przejrzystą i logiczną wypowiedź pisemną:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) dzieła taneczne, 2) osiągnięcia artystyczne wybitnych tancerzy i choreografów, 3) związki zjawisk artystycznych w dziedzinie tańca z innymi dziedzinami sztuki	jak na poziomie podstawowym oraz prezentuje uargumentowany pogląd na kulturę taneczną i twórczość w dziedzinie tańca: 1) porównuje dzieła taneczne, epoki, style, kierunki, osiągnięcia artystyczne tancerzy (sposoby interpretacji), choreografów, pedagogów tańca, 2) krytycznie ocenia dzieła taneczne, epoki, style, kierunki, osiągnięcia artystyczne tancerzy (sposoby interpretacji), choreografów, pedagogów tańca, 3) omawia związki zjawisk artystycznych w dziedzinie tańca z wydarzeniami społeczno-politycznymi, 4) formułuje własne opinie

MATEMATYKA

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający wie, zna i rozumie:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) liczby i ich zbiory: a) co to jest zbiór, suma, iloczyn i różnica zbiorów, b) podstawowe prawa rachunku zdań, c) co to jest zbiór liczb rzeczywistych i jego podzbiory, liczby naturalne (liczby pierwsze), liczby całkowite, wymierne i niewymierne, rozwinięcie dziesiętne liczby rzeczywistej, d) prawa dotyczące działań arytmetycznych na liczbach rzeczywistych, e) definicję potęgi o wykładniku wymiernym oraz prawa działań na potęgach o wykładniku wymiernym, f) co to jest oś liczbowa i co to jest układ współrzędnych na płaszczyźnie, g) definicję przedziału liczbowego na osi oraz definicję sumy, iloczynu i różnicy przedziałów, h) definicję wartości bezwzględnej liczby rzeczywistej i jej interpretację geometryczną, i) pojęcie błędu przybliżenia oraz zasady szacowania wartości liczbowych, j) co to jest procent i jak wykonuje się obliczenia procentowe	1) jak na poziomie podstawowym oraz: a) zasadę indukcji matematycznej, b) metody rozwiązywania i interpretację geometryczną równań i nierówności z wartością bezwzględną, c) prawa działań na potęgach o wykładniku rzeczywistym
2) funkcje i ich własności: a) definicję funkcji oraz definicję wykresu funkcji liczbowej,	2) jak na poziomie podstawowym oraz: a) definicję i własności funkcji różnowartościowej,

<ul style="list-style-type: none"> b) pojęcia: dziedzina funkcji, miejsce zerowe, zbiór wartości, wartość najmniejsza i największa funkcji w danym przedziale, monotoniczność funkcji, c) jak wykonać przesunięcia wykresu funkcji wzdłuż osi x oraz osi y 	<ul style="list-style-type: none"> b) definicję i własności funkcji parzystej, nieparzystej i okresowej, c) definicję przekształcenia wykresu funkcji przez zamianę skali i przez symetrię względem osi
<p>3) wielomiany i funkcje wymierne:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) definicję i własności funkcji liniowej, b) definicję i własności funkcji kwadratowej, jej wykres i miejsca zerowe, c) definicję wielomianu i prawa dotyczące działań na wielomianach: dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie, d) sposoby rozkładu wielomianu na czynniki, e) twierdzenie Bézouta, f) definicję funkcji homograficznej i jej własności, g) zasady wykonywania działań na wyrażeniach wymiernych, h) sposoby rozwiązywania równań wielomianowych oraz równań i nierówności z funkcją homograficzną 	<p>3) jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) wzory Viète'a, b) sposoby rozwiązywania równań i nierówności kwadratowych z parametrem, c) definicję funkcji wymiernej oraz metody rozwiązywania równań i nierówności wymiernych, d) co to jest dwumian Newtona
	<p>4) funkcję wykładniczą i logarytmiczną:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) definicje, własności i wykresy funkcji logarytmicznej i wykładniczej, b) metody rozwiązywania równań i nierówności wykładniczych i logarytmicznych
<p>4) funkcje trygonometryczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) definicje funkcji trygonometrycznych kąta ostrego w trójkącie prostokątnym, b) pojęcie miary łukowej kąta oraz definicje, własności i wykresy funkcji trygonometrycznych dowolnego kąta, c) co to są tożsamości trygonometryczne 	<p>5) jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) wzory redukcyjne, b) sposoby rozwiązywania równań trygonometrycznych
<p>5) ciągi liczbowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) definicję ciągu liczbowego, b) definicję ciągu arytmetycznego i geometrycznego, wzór na n-ty wyraz, wzór na sumę n początkowych wyrazów ciągu arytmetycznego i geometrycznego, c) co to jest procent składany, oprocentowanie lokat i kredytów 	<p>6) jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) przykłady ciągów zdefiniowanych rekurencyjnie, b) definicję granicy ciągu liczbowego oraz sposoby obliczania granic ciągów, c) pojęcie sumy szeregu geometrycznego
	<p>7) ciągłość i pochodną funkcji:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) pojęcie funkcji ciągłej, b) pojęcie pochodnej, jej interpretację geometryczną i fizyczną, c) wzory do obliczania pochodnych wielomianów i funkcji wymiernych, d) związek pochodnej z istnieniem ekstremum i z monotonicznością funkcji
<p>6) planimetrię:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) własności czworokątów wypukłych, twierdzenie o okręgu wpisanym w czworokąt i okręgu opisanym na czworokącie, b) związki miarowe w figurach płaskich z zastosowaniem trygonometrii, c) pojęcie osi symetrii i środka symetrii figury, 	<p>8) jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) twierdzenie sinusów i cosinusów, b) pojęcia: symetria osiowa, przesunięcie, obrót, symetria środkowa oraz własności tych przekształceń, c) definicję wektora, sumy wektorów i iloczynu wektora przez liczbę,

d) twierdzenie Talesa i jego związek z podobieństwem, e) cechy podobieństwa trójkątów	d) definicję i własności jednokładności
7) geometrię analityczną: a) różne typy równania prostej na płaszczyźnie oraz opis półpłaszczyzny za pomocą nierówności, b) pojęcie odległości na płaszczyźnie kartezjańskiej	9) jak na poziomie podstawowym oraz: a) równanie okręgu i nierówność opisująca koło, b) wzajemne położenie prostej i okręgu oraz pary okręgów na płaszczyźnie
8) stereometrię: a) rozróżnia: graniastosłupy, ostrosłupy, walce, stożki i kule, b) pojęcie kąta nachylenia prostej do płaszczyzny i kąta dwuściennego, c) związki miarowe w bryłach z zastosowaniem trygonometrii	10) jak na poziomie podstawowym oraz: a) co to są przekroje płaskie graniastosłupów i ostrosłupów, b) pojęcie wielościanu foremnego
9) rachunek prawdopodobieństwa: a) pojęcia kombinatoryczne: permutacje, kombinacje, wariacje z powtórzeniami i bez powtórzeń, b) pojęcie prawdopodobieństwa i jego własności, c) elementy statystyki opisowej: średnia arytmetyczna, średnia ważona, mediana, wariancja i odchylenie standardowe (liczone z próby)	11) jak na poziomie podstawowym oraz: a) pojęcie prawdopodobieństwa warunkowego oraz twierdzenie o prawdopodobieństwie całkowitym, b) co to są zdarzenia niezależne, c) schemat Bernoulliego

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający wykorzystuje i przetwarza informacje:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) umie poprawnie interpretować tekst matematyczny: a) stosuje podaną definicję, twierdzenie lub wzór do rozwiązania problemu matematycznego, b) stosuje przedstawiony algorytm do rozwiązania problemu praktycznego lub teoretycznego	1) jak na poziomie podstawowym
2) posiada wiedzę i sprawność w zakresie rozwiązywania zadań matematycznych: a) posługuje się znaną definicją lub twierdzeniem, b) odczytuje informacje ilościowe oraz jakościowe z tabel, diagramów i wykresów, c) posługuje się odpowiednimi miarami oraz przybliżeniami dziesiętnymi liczb rzeczywistych, stosuje zapis funkcyjny	2) jak na poziomie podstawowym oraz zapisuje proste zależności i formułuje wnioski wynikające z podanych zapisów matematycznych

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający rozwiązuje problemy:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) analizuje sytuacje problemowe: a) podaje opis matematyczny danej sytuacji (także praktycznej) w postaci wyrażenia algebraicznego, funkcji, równania, nierówności, przekształcenia geometrycznego i wykorzystuje go do rozwiązania problemu, b) dobiera odpowiedni algorytm do wskazanej sytuacji problemowej i ocenia przydatność otrzymanych wyników,	1) jak na poziomie podstawowym oraz interpretuje jakościowo informacje przedstawione w formie tabel, diagramów, wykresów, ustala zależności między nimi i wykorzystuje je do analizy sytuacji problemowych i rozwiązywania problemów

<ul style="list-style-type: none"> c) przetwarza informacje przedstawione w postaci wyrażenia algebraicznego, równania, wzoru, wykresu funkcji lub opisu słownego w inną postać ułatwiającą rozwiązanie problemu, d) stosuje definicje i twierdzenia do rozwiązywania problemów 	
<ul style="list-style-type: none"> 2) potrafi argumentować i prowadzić rozumowanie typu matematycznego: <ul style="list-style-type: none"> a) interpretuje treść zadania, zapisuje warunki i zależności między obiektami matematycznymi, analizuje i interpretuje otrzymane wyniki, b) formułuje i uzasadnia wnioski oraz opisuje je w sposób czytelny i poprawny językowo 	<ul style="list-style-type: none"> 2) jak na poziomie podstawowym oraz przeprowadza dowód twierdzenia

FIZYKA I ASTRONOMIA

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający zna, rozumie i stosuje terminy, pojęcia i prawa oraz wyjaśnia procesy i zjawiska:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1. posługuje się pojęciami i wielkościami fizycznymi do opisywania zjawisk związanych z:	
<ul style="list-style-type: none"> 1) ruchem, jego powszechnością i względnością: <ul style="list-style-type: none"> a) ruchem i jego względnością, b) maksymalną szybkością przekazu informacji, c) efektami relatywistycznymi 	<ul style="list-style-type: none"> 1) jak na poziomie podstawowym oraz związanych z ruchem i siłami: <ul style="list-style-type: none"> a) matematycznym opisem ruchu, b) przyczynami zmian ruchu, oporami ruchu, c) energią mechaniczną i zasadami zachowania w mechanice, d) ruchem postępowym i obrotowym
<ul style="list-style-type: none"> 2) oddziaływaniami w przyrodzie: <ul style="list-style-type: none"> a) podstawowymi rodzajami oddziaływań w przyrodzie, b) polami sił i ich wpływem na charakter ruchu 	<ul style="list-style-type: none"> 2) jak na poziomie podstawowym oraz związanych z polowym opisem oddziaływań: <ul style="list-style-type: none"> a) polem grawitacyjnym i ruchem mas w polu grawitacyjnym, b) polem elektrycznym i ruchem cząstek w polu elektrycznym, c) polem magnetycznym i ruchem cząstek w polu magnetycznym
<ul style="list-style-type: none"> 3) makroskopowymi właściwościami materii a jej budową mikroskopową: <ul style="list-style-type: none"> a) oscylatorem harmonicznym i przykładami występowania ruchu drgającego w przyrodzie, b) związkami między mikroskopowymi i makroskopowymi właściwościami ciał oraz ich wpływem na właściwości mechaniczne, elektryczne, magnetyczne, optyczne i przewodnictwo elektryczne 	<ul style="list-style-type: none"> 3) jak na poziomie podstawowym oraz związanych z fizycznymi podstawami mikroelektroniki i telekomunikacji: <ul style="list-style-type: none"> a) modelami przewodnictwa, własnościami przewodników, dielektryków i półprzewodników, diodą, tranzystorem, b) właściwościami magnetycznymi materii, c) analogowym i cyfrowym zapisem sygnałów
	<ul style="list-style-type: none"> 4) obwodami prądu stałego: <ul style="list-style-type: none"> a) przemianami energii w obwodach prądu stałego, b) źródłami napięcia
	<ul style="list-style-type: none"> 5) polem elektromagnetycznym: <ul style="list-style-type: none"> a) indukcją elektromagnetyczną, b) elektrycznymi obwodami drgającymi, obwodami LC, c) falami elektromagnetycznymi i ich właściwościami

4) porządkiem i chaosem w przyrodzie: a) procesami termodynamicznymi, ich przyczynami i skutkami oraz zastosowaniami, b) drugą zasadą termodynamiki, odwracalnością procesów termodynamicznych, c) konwekcją, przewodnictwem cieplnym	6) jak na poziomie podstawowym oraz związanych ze zjawiskami termodynamicznymi: a) zasadami termodynamiki, ich statystyczną interpretacją oraz przykładami zastosowań, b) opisem przemian gazowych i przejściami fazowymi
	7) zjawiskami hydrostatycznymi i aerostatycznymi oraz ich zastosowaniem
5) światłem i jego rolą w przyrodzie: a) widmem fal elektromagnetycznych, światłem jako falą, b) odbiciem i załamaniem światła, rozszczepieniem światła białego, barwą światła, c) szybkością światła, d) dyfrakcją, interferencją i polaryzacją światła, e) kwantowym modelem światła, zjawiskiem fotoelektrycznym i jego zastosowaniem, f) budową atomu i wynikającą z niej analizą widmową, g) laserami i ich zastosowaniem	
6) energią, jej przemianami i transportem: a) równoważnością masy i energii, b) rozszczepieniem jądra atomowego i jego zastosowaniem, c) rodzajami promieniowania jądrowego i jego zastosowaniami	
7) budową i ewolucją Wszechświata: a) modelami kosmologicznymi i ich obserwacyjnymi podstawami, b) galaktykami i ich układami, c) ewolucją gwiazd	
8) jednością mikro- i makroświata: a) falami materii, b) dualizmem korpuskularno-falowym materii, c) zasadą nieoznaczoności, d) pomiarami w fizyce	
9) narzędziami współczesnej fizyki i ich rolą w badaniu mikro- i makroświata: a) metodami badawczymi współczesnych fizyków, b) obserwatoriami astronomicznymi	
2. na podstawie znanych zależności i praw wyjaśnia przebieg zjawisk oraz wyjaśnia zasadę działania urządzeń technicznych	2. jak na poziomie podstawowym oraz przewiduje przebieg zjawisk

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający wykorzystuje i przetwarza informacje:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) odczytuje i analizuje informacje przedstawione w formie: a) tekstu o tematyce fizycznej lub astronomicznej, b) tabeli, wykresu, schematu, rysunku	1) jak na poziomie podstawowym
2) uzupełnia brakujące elementy (schematu, rysunku, wykresu, tabeli), łącząc posiadane i podane informacje	2) jak na poziomie podstawowym
3) selekcjonuje i ocenia informacje	3) jak na poziomie podstawowym

4) przetwarza informacje według podanych zasad: a) formuluje opis zjawiska lub procesu fizycznego, rysuje schemat układu doświadczalnego lub schemat modelujący zjawisko, b) rysuje wykres zależności dwóch wielkości fizycznych (dobiera odpowiednio osie współrzędnych, skalę wielkości i jednostki, zaznacza punkty, wykreśla krzywą), c) oblicza wielkości fizyczne z wykorzystaniem znanych zależności fizycznych	4) jak na poziomie podstawowym oraz: a) zaznacza niepewności pomiarowe, b) oblicza i szacuje wielkości fizyczne z wykorzystaniem znanych zależności fizycznych
---	--

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający rozwiązuje problemy i tworzy informacje:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) interpretuje informacje przedstawione w formie tekstu, tabeli, wykresu, schematu	jak na poziomie podstawowym oraz formuluje i uzasadnia opinie i wnioski
2) stosuje pojęcia i prawa fizyczne do rozwiązywania problemów praktycznych	
3) buduje proste modele fizyczne i matematyczne do opisu zjawisk	
4) planuje proste doświadczenia i analizuje opisane wyniki doświadczeń	

CHEMIA

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający zna, rozumie i stosuje terminy, pojęcia i prawa oraz wyjaśnia procesy i zjawiska:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) zna i rozumie prawa, pojęcia i zjawiska chemiczne, posługuje się terminologią i symboliką chemiczną związaną z: a) budową atomu, izotopami i promieniotwórczością naturalną, b) wiązaniami chemicznymi, c) mołem substancji chemicznej, d) pierwiastkami i związkami chemicznymi, e) typami reakcji chemicznych, f) roztworami wodnymi i ich stężeniem, g) dysocjacją jonową i reakcjami zobojętniania i strącania osadów, h) reakcjami utleniania i redukcji, i) węglowodorami i ich pochodnymi	1) jak na poziomie podstawowym oraz: a) budową atomu w jakościowym ujęciu mechaniki kwantowej, izotopami i promieniotwórczością sztuczną, b) szybkością reakcji chemicznych, katalizą, c) układami koloidalnymi, d) elektrolitami, dysocjacją jonową oraz reakcjami zachodzącymi w roztworach wodnych, e) ogniwami galwanicznymi i elektrolizą, f) szeregiem homologicznym, g) izomerią związków organicznych
2) opisuje właściwości najważniejszych pierwiastków i związków chemicznych oraz ich zastosowania: a) właściwości fizyczne i chemiczne metali i niemetali (sodu, potasu, magnezu, wapnia, glinu, cynku, żelaza, miedzi, wodoru, tlenu, azotu, chloru, bromu, węgla, krzemu, fosforu, siarki), b) właściwości fizyczne i chemiczne tlenków wymienionych w lit. a metali i niemetali, wodoroków niemetali (tlenu, azotu, chloru, bromu, siarki), najważniejszych zasad, kwasów i soli, węglowodorów i ich pochodnych, c) zastosowania poznanych substancji chemicznych i zagrożenia powodowane niewłaściwym ich wykorzystaniem	2) jak na poziomie podstawowym oraz: a) właściwości fizyczne i chemiczne metali (chromu, manganu, srebra), b) właściwości fizyczne i chemiczne tlenków wymienionych w lit. a metali, wodoroków, wodorotlenków, kwasów i soli, węglowodorów i ich pochodnych

3) przedstawia i wyjaśnia zjawiska i procesy chemiczne: a) zapisuje równania reakcji chemicznych w formie cząsteczkowej i jonowej, b) interpretuje jakościowo i ilościowo równania reakcji chemicznych, c) opisuje efekty energetyczne przemian, d) określa czynniki wpływające na przebieg reakcji chemicznych	3) jak na poziomie podstawowym
---	--------------------------------

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający wykorzystuje i przetwarza informacje:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) odczytuje i analizuje informacje przedstawione w formie: a) tekstu o tematyce chemicznej, b) tablic chemicznych, tabeli, wykresu, schematu, rysunku	1) jak na poziomie podstawowym
2) uzupełnia brakujące informacje na podstawie analizy tablic chemicznych, tabeli, wykresu, schematu, rysunku i tekstu	2) jak na poziomie podstawowym
3) selekcjonuje, porównuje informacje	3) jak na poziomie podstawowym
4) przetwarza informacje według podanych zasad: a) konstruuje schematy, rysunki, tabele, wykresy, b) formułuje opisy przedstawionych zjawisk lub procesów	4) jak na poziomie podstawowym
5) wykonuje obliczenia chemiczne: a) z zastosowaniem pojęcia mola i objętości molowej, b) stechiometryczne, c) związane ze stężeniem procentowym i stężeniem molowym roztworu	5) jak na poziomie podstawowym oraz: a) związane z izotopami i przemianami promieniotwórczymi, b) z zastosowaniem warunków standardowych i warunków normalnych, c) związane z rozpuszczalnością, przeliczaniem stężeń, d) związane z SEM ogniwa oraz z zastosowaniem praw elektrolizy, e) związane ze stałą równowagi, stałą i stopniem dysocjacji, prawem rozcieńczeń Ostwalda, pH roztworu, f) związane z szybkością reakcji chemicznej, g) związane z efektami energetycznymi przemian

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający rozwiązuje problemy, tworzy i interpretuje informacje:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) wyjaśnia zależności przyczynowo-skutkowe w zakresie: podobieństw i różnic we właściwościach pierwiastków, zależności między budową substancji a jej właściwościami oraz przemian chemicznych	1) jak na poziomie podstawowym
2) planuje typowe eksperymenty i przewiduje obserwacje	2) planuje eksperymenty i przewiduje obserwacje
3) interpretuje informacje oraz formułuje wnioski	3) interpretuje informacje oraz formułuje wnioski i uzasadnia opinie

BIOLOGIA

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający zna, rozumie i stosuje terminy, pojęcia i prawa, przedstawia oraz wyjaśnia procesy i zjawiska:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) opisuje budowę i funkcje organizmu człowieka: a) opisuje budowę organizmu człowieka lub nazywa elementy budowy przedstawione na ilustracji, b) przedstawia zależności pomiędzy poszczególnymi strukturami, c) opisuje funkcje poszczególnych struktur	1) jak na poziomie podstawowym oraz opisuje budowę i funkcje na różnych poziomach organizacji życia i u różnych organizmów: a) opisuje obiekt biologiczny lub nazywa elementy jego budowy przedstawione na ilustracji, b) przedstawia zależności pomiędzy strukturami należącymi do różnych poziomów organizacji życia, c) opisuje funkcje poszczególnych struktur lub obiektów biologicznych
2) przedstawia związki między strukturą i funkcją w organizmie człowieka: a) określa cechy budowy człowieka, stanowiące przystosowanie do pełnionych funkcji, wyjaśnia ich znaczenie, b) analizuje podobieństwa i różnice pomiędzy strukturami pełniącymi podobne i różne funkcje w organizmie człowieka	2) jak na poziomie podstawowym oraz przedstawia związki pomiędzy strukturą i funkcją na różnych poziomach organizacji życia: a) określa cechy budowy, stanowiące przystosowanie do pełnionych funkcji, wyjaśnia ich znaczenie, b) analizuje podobieństwa i różnice pomiędzy strukturami pełniącymi podobne i różne funkcje
3) przedstawia i wyjaśnia zależności pomiędzy organizmem i środowiskiem: a) analizuje wpływ człowieka na środowisko, b) opisuje elementy środowiska i wyjaśnia relacje pomiędzy nimi, c) określa wpływ czynników środowiska na stan zdrowia i czynności życiowe człowieka	3) jak na poziomie podstawowym oraz: a) charakteryzuje środowiska życia organizmów, b) określa związek między środowiskiem życia a budową i czynnościami życiowymi organizmów, c) wyjaśnia podobieństwa i różnice w przystosowaniach organizmów do różnych środowisk
4) przedstawia i wyjaśnia zjawiska oraz procesy biologiczne: a) opisuje zjawiska i procesy biologiczne lub nazywa elementy procesów przedstawionych na ilustracji, b) wyjaśnia zjawiska i procesy biologiczne, zachodzące w organizmie człowieka lub środowisku, określa ich znaczenie, c) opisuje i wyjaśnia zasady dziedziczenia cech i wynikające z nich konsekwencje dla człowieka	4) jak na poziomie podstawowym oraz: a) wyjaśnia zjawiska i procesy biologiczne, zachodzące na różnych poziomach organizacji życia, określa ich znaczenie, b) opisuje i wyjaśnia zjawiska: zmienności, dziedziczenia i ewolucji oraz relacje między nimi

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający wykorzystuje i przetwarza informacje:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) odczytuje informacje przedstawione w formie: a) tekstu o tematyce biologicznej, b) tabeli, wykresu, schematu, rysunku	1) jak na poziomie podstawowym
2) selekcjonuje, porównuje informacje: a) porządkuje informacje według wskazanego kryterium, b) określa podobieństwa i różnice, c) dobiera i stosuje kryteria selekcji i porównywania	2) jak na poziomie podstawowym

3) przetwarza informacje według podanych zasad: a) konstruuje tabelę, wykres, schemat, rysunek, b) redaguje poprawny merytorycznie opis przedstawionego w innej formie obiektu, zjawiska lub procesu	3) jak na poziomie podstawowym
--	--------------------------------

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający rozwiązuje problemy i interpretuje informacje:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) planuje działania na rzecz własnego zdrowia i ochrony środowiska: a) określa obiekt (przedmiot), zakres, cel działania, b) opisuje możliwy do realizacji sposób działania, dobiera odpowiednie metody i środki, przewiduje skutki, c) wskazuje osoby lub organizacje (instytucje), które mogą udzielić wsparcia, d) planuje przebieg obserwacji	1) jak na poziomie podstawowym oraz planuje działania, eksperymenty i obserwacje – formułuje problem badawczy, stawia hipotezę, dobiera obiekt i metodę, planuje przebieg obserwacji lub eksperymentu
2) interpretuje informacje i wyjaśnia zależności przyczynowo-skutkowe pomiędzy prezentowanymi faktami: a) objaśnia i komentuje informacje, określa tendencje zmian, wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe, b) odnosi się krytycznie do tekstu lub danych, np. oddziela fakty od opinii, wskazuje: niespójności, błędy logiczne, niewłaściwą metodykę, c) wykonuje obliczenia, rozwiązuje zadania z zakresu dziedziczenia cech u człowieka	2) jak na poziomie podstawowym oraz wykonuje obliczenia, rozwiązuje zadania z zakresu dziedziczenia cech u różnych organizmów
3) formułuje wnioski oraz formułuje i uzasadnia opinie na podstawie analizy informacji: a) dobiera racjonalne argumenty, b) konstruuje samodzielną wypowiedź poprawną pod względem logicznym i merytorycznym	3) jak na poziomie podstawowym

GEOGRAFIA

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający zna fakty, rozumie i stosuje pojęcia, prawidłowości i teorie oraz przedstawia i wyjaśnia zdarzenia, zjawiska i procesy:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
1) funkcjonowanie systemu przyrodniczego Ziemi – zjawiska, procesy, wzajemne zależności, zmienność środowiska w czasie i przestrzeni, równowaga ekologiczna, 2) funkcjonalne i przestrzenne powiązania oraz wzajemne zależności w systemie człowiek-przyroda-gospodarka, 3) typy gospodarowania w środowisku i ich następstwa, 4) przyczyny i skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności na Ziemi, 5) problemy demograficzne społeczeństw, 6) współczesne migracje ludności,	jak na poziomie podstawowym oraz: 1) metody badań geograficznych, 2) system przyrodniczy Ziemi, 3) system społeczno-gospodarczy świata: a) ludność, b) gospodarcza działalność człowieka i współczesne tendencje gospodarki światowej, c) rozwój społeczno-gospodarczy, d) wybrane zagadnienia geografii politycznej (w tym elektoralnej), 4) relacje człowiek a środowisko:

<p>7) procesy przekształcania sieci osadniczej, 8) przemiany społeczne, gospodarcze i polityczne świata, takie jak: modernizacja, restrukturyzacja, globalizacja, 9) konflikty zbrojne i inne zagrożenia społeczno-ekonomiczne; procesy przechodzenia od izolacji do integracji; zagadnienia współpracy między społecznościami; procesy integracji i dezintegracji w Europie (ze szczególnym uwzględnieniem roli Polski), 10) możliwości rozwoju turystyki i rekreacji wynikające z uwarunkowań przyrodniczych, społeczno-ekonomicznych i kulturowych</p>	<p>a) zmiany tych relacji na różnych etapach rozwoju społeczno-gospodarczego oraz zmiany poglądów na temat tych relacji, b) globalne i regionalne problemy środowiskowe, przykłady międzynarodowej i regionalnej współpracy w ich rozwiązywaniu, c) geograficzne uwarunkowania stanu zdrowotnego ludności na wybranych przykładach</p>
--	--

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający wykorzystuje i przetwarza informacje:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<p>1) odczytuje, selekcjonuje, porównuje, interpretuje, grupuje informacje według określonych kryteriów, 2) wskazuje możliwości zastosowania informacji geograficznych w celu rozwiązywania zadań praktycznych, 3) przedstawia zjawiska, procesy i zależności na przykładzie wskazanego obszaru, korzystając z podanych źródeł informacji geograficznych</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <p>1) pozyskuje informacje geograficzne: a) planuje tok postępowania określającego sposób pozyskania informacji, b) ocenia wiarygodność i przydatność informacji z różnych źródeł, c) klasyfikuje informacje, d) prognozuje na podstawie informacji, e) abstrahuje w oparciu o informacje, f) przetwarza informacje, 2) uogólnia treści geograficzne, 3) określa relacje między sferami Ziemi, ich zależności od czynników zewnętrznych i wewnętrznych</p>

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający charakteryzuje, ocenia i rozwiązuje problemy w różnych skalach przestrzennych i czasowych:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<p>1) przedstawia na wybranych przykładach przestrzenne powiązania i zależności w systemie człowiek – przyroda – gospodarka, 2) charakteryzuje na przykładach wybranych obszarów problemy istniejące w środowisku geograficznym, 3) proponuje rozwiązania problemów istniejących w środowisku geograficznym w różnych skalach w znanych sytuacjach</p>	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <p>1) formułuje wnioski dotyczące powiązań i zależności w systemie człowiek – przyroda – gospodarka w skalach od lokalnej do globalnej, 2) ocenia zmiany zachodzące w środowisku geograficznym wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym, 3) proponuje rozwiązania problemów istniejących w środowisku geograficznym zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju i zasadami współpracy międzynarodowej</p>

INFORMATYKA

I. WIADOMOŚCI I ROZUMIENIE

Zdający zna i rozumie podstawowe pojęcia, metody, narzędzia i procesy związane z informatyką:

- 1) opisuje środki, narzędzia i metody informatyki, posługując się poprawną terminologią informatyczną,

- 2) przedstawia rolę, funkcje i zasady pracy sprzętu komputerowego (komputera, urządzeń peryferyjnych, sieci komputerowej),
- 3) charakteryzuje typowe narzędzia informatyczne (oprogramowanie) i ich zastosowania,
- 4) omawia przydatność i wiarygodność różnych źródeł i zbiorów informacji oraz użyteczność sposobów i form ich reprezentowania,
- 5) zna klasyczne algorytmy:
 - a) algorytmy z rozgałęzieniami (np. rozwiązywanie równań liniowych i kwadratowych),
 - b) liniowe przeszukiwanie ciągu w poszukiwaniu wyróżnionego elementu,
 - c) porządkowanie ciągu elementów (metodami: bąbelkową, przez wstawianie, przez wybór, przez scalanie, szybką),
 - d) metoda „dziel i zwyciężaj” (np. przeszukiwanie binarne),
 - e) algorytmy rekurencyjne (np. algorytm Euklidesa, znajdowanie liczb Fibonacciego),
 - f) schemat Hornera,
 - g) algorytmy na liczbach naturalnych (np. pozycyjne reprezentacje liczb, generowanie liczb pierwszych),
 - h) algorytmy numeryczne (np. wyznaczanie miejsca zerowego funkcji, obliczanie wartości pierwiastka kwadratowego),
- 6) opisuje proces rozwoju technologii informacyjnej we współczesnej cywilizacji i rozumie jego znaczenie.

II. KORZYSTANIE Z INFORMACJI

Zdający stosuje posiadaną wiedzę do rozwiązywania zadań teoretycznych i praktycznych:

- 1) posługuje się typowymi programami użytkowymi, takimi jak: edytor tekstu, arkusz kalkulacyjny, program obsługi baz danych, program prezentacyjny, przeglądarka WWW, program do obsługi poczty elektronicznej oraz kompilator wybranego języka programowania,
- 2) rozwiązuje zadania poprzez skorzystanie ze zbioru gotowych rozwiązań,
- 3) wykorzystuje zasoby i usługi sieci komputerowych (komunikację z innymi użytkownikami, przesyłanie danych przez sieć, tworzenie dokumentów dostępnych w sieci),
- 4) stosuje metody wyszukiwania i przetwarzania informacji w relacyjnych bazach danych,
- 5) stosuje klasyczne algorytmy w typowych sytuacjach,
- 6) dobiera właściwy program (użytkowy lub własnoręcznie napisany) do rozwiązywanego zadania,
- 7) zapisuje rozwiązanie zadania w postaci algorytmu ze specyfikacją, w wybranej przez siebie notacji (listy kroków, schematu blokowego, w języku lub pseudojęzyku programowania),
- 8) wykorzystuje zdobytą wiedzę i umiejętności do rozwiązywania zadań z różnych dziedzin (np. z matematyki) i problemów z życia codziennego.

III. TWORZENIE INFORMACJI

Zdający stosuje metody informatyczne do rozwiązywania problemów:

- 1) formułuje sytuację problemową (w tym podaje specyfikację problemu) i ocenia cechy zaproponowanego rozwiązania,
- 2) formułuje informatyczne rozwiązanie problemu przez dobór odpowiednich struktur danych oraz algorytmu i realizuje je w wybranym języku programowania,
- 3) wykorzystuje metody informatyki (metodę zstępującą, konstrukcje algorytmiczne, klasyczne algorytmy) do rozwiązania problemu,
- 4) ocenia poprawność i efektywność rozwiązania danego problemu,
- 5) projektuje i tworzy bazy danych będące reprezentacją zbioru informacji i relacji między nimi,
- 6) stosuje narzędzia i techniki informatyczne do modelowania i symulacji procesów oraz zjawisk,
- 7) wykorzystuje różnorodne źródła i zasoby informacji do tworzenia dokumentów tekstowych i multimedialnych,
- 8) formułuje i uzasadnia opinie dotyczące konsekwencji dla osób i społeczeństw, jakie wynikają z zastosowań informatyki i technologii informacyjnej.